

Kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva

Vidas Ajrulov, Dino

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:543549>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Dino Vidas Ajrulov

**KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA INTELEKTUALNOG
VLASNIŠTVA**

Diplomski rad

Zagreb, prosinac 2023.

**REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET**

Student:

Dino Vidas Ajrulov

Naslov diplomskog rada:

**KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA
INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA**

Kolegij:

KAZNENO PRAVO

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Sunčana Roksandić

Zagreb, prosinac 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ja, Dino Vidas Ajrulov, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime:

Dino Vidas Ajrulov v.r.

Datum:

14.12.2023

KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

Sažetak

Bitan dio pravnog sustava svake države predstavlja pravo intelektualnog vlasništva. U svakom gospodarstvu se kao važan pokretač razvoja javljaju inovativnost i kreativnost stoga bi pravna zaštita intelektualnih tvorevina nastalih inovativnošću i kreativnošću trebala biti jedan od glavnih ciljeva svakog gospodarstva, odnosno države. No, kulturnim, tehnološkim i ekonomskim napretkom društva i nositelji prava intelektualnog vlasništva, ali i korisnici postaju sve više svakodnevno izloženi povredama. Kazneno pravo predstavlja jedan od temeljnih sustava pravne regulacije zaštite prava intelektualnog vlasništva kojim se propisujući kaznena djela sankcioniraju najteže povrede te koji služe i odvraćanju od počinjenja takvih kaznenih djela. Inovacije 21. stoljeća pred prava intelektualnog vlasništva konstantno stavljaju sve veće izazove te zahtijevaju konstantne napore u usklađivanju pravne regulative, s jedne strane, pritom ne dokidajući mogućnosti koje nude tehnologije, s druge strane.

Ključne riječi: intelektualno vlasništvo, kazneno pravo, autorska prava, patent, žig, krivotvorenje, piratstvo

INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN CRIMINAL LAW

Abstract

An essential part of the legal system of every country is intellectual property. In every economy, innovation and creativity appear as an important initiator of development, therefore the legal protection of intellectual creations created by innovation and creativity should be one of the main goals of every economy, in other words, the state. However, with the cultural, technological and economic progress of society, the holders of intellectual property rights, as well as the users, are becoming more and more exposed to violations every day. Criminal law represents one of the fundamental systems in legal regulation of the protection of intellectual property rights, which, by prescribing criminal acts, not only sanctions the most serious violations but also serves to deter the commission of such criminal acts. Innovations of the 21st century constantly pose greater challenges to intellectual property rights, requiring constant efforts in harmonizing legal regulations on the one hand, while not compromising the opportunities that technology offers, on the other hand.

Keywords: intellectual property, criminal law, copyright, patent, trademark, counterfeiting, piracy

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Intelektualno vlasništvo	2
2.1. Prava industrijskog vlasništva	4
2.2. Autorsko i srodna prava.....	9
2.3. Sustavi zaštite intelektualnog vlasništva	12
2.3.1. Međunarodni ugovori	12
2.3.2. EU propisi.....	13
2.3.3. Međunarodne organizacije, stručna tijela i inicijative.....	14
2.3.4. Nacionalno zakonodavstvo.....	17
3. Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva.....	17
3.1. Povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača	19
3.2. Nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača.....	21
3.3. Povreda drugih autorskom srodnih prava	24
3.4. Povreda prava na izum	26
3.5. Povreda žiga	27
3.6. Povreda registrirane oznake podrijetla	29
3.7. Povreda industrijskog dizajna.....	30
3.8. Javna objava presude	30
4. Statistika o kaznenopravnim povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj.....	30
5. Pravo intelektualnog vlasništva u suvremenom digitalnom okruženju	35
5.1. Kibernetički kriminal.....	36
5.2. Krivotvorenje.....	42
5.3. Sigurnosna mjera zabrane pristupa internetu.....	46
5.4. Era umjetne inteligencije	47
6. Percepcija, informiranost i ponašanje građana Europske Unije o intelektualnom vlasništvu.....	52
7. Sudska praksa.....	55
7.1. Presuda Županijskog suda u Osijeku od 30.6.2022.....	55
7.1.1. Osvrt na presudu	57
7.2. Presuda Županijskog suda u Zagrebu od 2.3.2022.....	57

7.2.1. Osvrt na presudu	59
7.3. Presuda Županijskog suda u Zagrebu od 13.8.2019.....	59
7.3.1. Osvrt na presudu	60
8. Zaključak	61
9. Literatura.....	63

1. Uvod

U fokusu ovog diplomskog rada je kaznenopravna zaštita prava intelektualnog vlasništva. U prvom dijelu rada se definira pojam intelektualnog vlasništva te se daje kratki pregled oblika zaštite intelektualnog vlasništva uz navođenje značajki svakog od oblika. Uz to će se navesti međunarodni ugovori, propisi Europske Unije te propisi Republike Hrvatske koji se bave zaštitom prava intelektualnog vlasništva. U drugom dijelu rada će se analizirati kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva prema odredbama važećeg Kaznenog zakona uz navođenje bitnih izmjena koje su nastupile. Nastavno na prethodni dio rada, prikazati će se statistički podaci o povredama intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj kako bi se prethodno navedene odredbe Kaznenog zakona mogle staviti u kontekst korištenja takve vrste zaštite u Republici Hrvatskoj. Spomenuti će se izazovi sa kojim se intelektualno vlasništvo suočava u digitalnom dobu 21. stoljeća kao što su računalni kriminal, krivotvorenje te alati umjetne inteligencije. Prikazati će se kakav je stav europskih građana, shodno tome i građana Republike Hrvatske, o pojmu intelektualnog vlasništva te o njegovoj zaštiti. Za kraj, promotrit će se prethodno analizirane odredbe o intelektualnom vlasništvu kroz slučajeve iz sudske prakse u Republici Hrvatskoj. Cilj ovog rada je da se dobije uvid u trenutnu kaznenopravnu regulativu intelektualnog vlasništva, analizira koliko je korištena takva vrsta zaštite, kakav je stav prema takvoj vrsti zaštite i da se shvate izazovi u kojima se takva zaštita nalazi u 21. stoljeću.

2. Intelektualno vlasništvo

Intelektualno vlasništvo je sustav stvaranja nematerijalnih dobara koja potječu iz ljudske kreativnosti sa ciljem postizanja poslovnog uspjeha poduzetnika te ekonomskog, tehnološkog i kulturnog napretka država i ljudskog društva u cjelini¹. Intelektualno vlasništvo nije vlasništvo nad materijalnim predmetom, već pravo na nematerijalnom objektu zaštite koje pravni poredak priznaje njegovom nositelju.² Ustav Republike Hrvatske, kao temeljni pravni akt, propisuje da se „...jamči sloboda znanstvenoga, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva.“³ Ustavom se također propisuje ujedno i da država ne samo da jamči znanstveni, kulturni i umjetnički razvitak već i štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrednote.⁴ Interes takvog razvitka se može ogledati u potrebi stalnog gospodarskog razvoja, a da bi do takvog razvoja došlo potreban je kontinuirani tehnološki i tehnički napredak.⁵ Naime, „tijek razvoja ljudskog društva utjecao je na konačno priznanje kreativnog intelektualnog rada kao najvrijednije ljudske djelatnosti, djelatnosti koja najviše utječe na napredak društva i njegov daljnji razvoj, bez obzira da li je riječ o djelima koja imaju komercijalnu ili kulturnu vrijednost.“⁶ Društvo je zainteresirano da potpomogne izumitelje odnosno da stimulira invencije i zato ih štiti pružajući im monopol na eksploataciju plodova svoje kreativnosti.⁷ Navedeno se odnosi ne samo na izumitelje već i na druge kreativne stvaratelje jer sličnu zaštitu uživaju i autori književnih djela, skladatelji, glazbenici i drugi umjetnici izvođači, dizajneri i ostali.⁸ S obzirom na prethodno navedeno, nositelji intelektualnog vlasništva imaju dva osnovna prava – moralna i materijalna. Ustav Republike

¹ Zlatović, Dragan. Zaštita prava industrijskog vlasništva od nelojalne konkurencije u sklopu konvencijskog kataloga prava i institucija Vijeća Europe. Pravo i porezi, 2018., str. 54.

² Katulić, Tihomir. Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Carnet, Zagreb, 2006., str. 16.

³ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 69. st. 1.

⁴ Ibidem, čl. 69. st. 2. i 3.

⁵ Katulić, Tihomir. loc. cit.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

Hrvatske propisuje da se „...jamči zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenoga, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva.“⁹ Zaštita moralnih i materijalnih interesa se propisuje i u čl. 27. st. 2.¹⁰ Opće deklaracije o pravima čovjeka UN iz 1948. godine kao jednim od temeljnih prava čovjeka i građanina. Na međunarodnoj razini je navedeno zajamčeno i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine koji propisuje da „države članice postojećeg Pakta priznaju svakom pravo na koristi od zaštite moralnih i materijalnih interesa koji proizlaze iz svakog znanstvenog, književnog ili umjetničkog stvaralaštva kojeg je autor.“¹¹ Takav princip zaštite koji omogućava nositeljima intelektualnog vlasništva odgovarajuću materijalnu kompenzaciju ima pozitivan utjecaj na razvoj društva. To je vidljivo na primjerima država koje imaju najviše registriranih oblika intelektualnog vlasništva kao što su SAD, Japan te EU.¹²

U pravnom smislu, pod pojmom intelektualnog vlasništva obuhvaćene su dvije podgrupe prava – **prava industrijskog vlasništva** te **autorska i srodna prava**. Industrijsko vlasništvo „obuhvaća prava kojima proizvođači štite od konkurenata svoje poslovne interese, položaj na tržištu i sredstva uložena u istraživanje razvoj i promociju.“¹³ Unutar prava industrijskog vlasništva razlikuje se više oblika zaštite: patent, žig, industrijski dizajn, topografija poluvodičkih proizvoda te oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti proizvoda. Autorsko pravo je „isključivo pravo autora na raspolaganje njihovim književnim, znanstvenim ili umjetničkim djelima, te djelima iz drugih područja stvaralaštva. Srodna prava na sličan način odnose se na prava umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i emitiranja

⁹ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 69. st. 4.

¹⁰ „Svatko ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa koji proizlaze iz svakog znanstvenog, književnog ili umjetničkog stvaralaštva kojeg je autor“

¹¹ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966., čl. 15/1/c

¹² Katulić, Tihomir. op. cit. (bilj. 2), str. 17.

¹³ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. O intelektualnom vlasništvu, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/> (11.10.2023.)

radija i televizije.“¹⁴ Neki od predmeta zaštite autorskog i srodnih prava su književna djela, glazbena i dramska djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovne umjetnosti, djela primijenjenih umjetnosti, djela arhitekture, fotografska te kinematografska djela.¹⁵ Industrijsko vlasništvo te autorsko i srodna prava se ubrajaju u formalne oblike intelektualnog vlasništva čija je zaštita i priznanje uređeno zakonima. S druge strane razlikujemo i neformalne oblike intelektualnog vlasništva koji obuhvaćaju zaštitu znanja i iskustva, povjerljivih poslovnih informacija, poslovnih tajni, poslovnih metoda itd. Kod neformalnih oblika intelektualnog vlasništva ne postoje posebni postupci stjecanja te će njihova zaštita ovisiti o načinu čuvanja njihovih sadržaja ugovorima između strana kojima su ti sadržaji dostupni.¹⁶

2.1. Prava industrijskog vlasništva

Patent je pravo priznato za izum koji nudi novo rješenje nekog tehničkog problema te se može odnositi na proizvod, postupak ili novu primjenu postojećeg proizvoda odnosno postupka.¹⁷ Naime, „patent osigurava vlasniku isključivo pravo na izradu, korištenje, stavljanje u promet ili prodaju izuma zaštićenog patentom, tijekom ograničenog vremenskog perioda koje u pravilu ne može trajati dulje od 20 godina od datuma podnošenja prijave patenta. Protekom tog vremena patentirani izum postaje javno dobro, svakom dostupno na uporabu.“¹⁸ To znači da je bez odobrenja nositelja patenta svakoj drugoj osobi zabranjeno proizvod koji je predmet patenta izrađivati, nuditi, stavljati u promet, upotrebljavati, uvoziti i skladištiti u te svrhe te je zabranjeno bez pristanka nositelja primjenjivati ili nuditi postupak koji je predmet izuma ali i nuditi i stavljati u promet proizvod koji je direktno dobiven

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 111/21), čl. 14. st. 2.

¹⁶ Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Prava intelektualnog vlasništva, <https://www.hok.hr/sites/default/files/page-docs/2019-09/Prava%20intelektualnog%20vlasnistva.pdf> (11.10.2023.)

¹⁷ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što je patent?, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> (11.10.2023.)

¹⁸ Ibidem.

postupkom koji je predmet patenta.¹⁹ Zakonom o patentu su predviđeni određeni slučajevi u kojima postoje ograničenja ovih isključivih prava. To vrijedi npr. u slučaju kada se patentirani izum koristi u osobne i nekomercijalne svrhe ili radi iskorištavanja patentiranog izuma radi pripreme lijeka u ljekarni na recept.²⁰ Patentibilnost izuma se priznaje za svaki izum iz bilo kojeg područja tehnike ako udovoljava određenim uvjetima. Prvenstveno, izum mora predstavljati novost u odnosu na stanje tehnike, tj. u odnosu na sve što je učinjeno pristupačnim javnosti u svijetu, pisanim ili usmenim putem, uporabom ili na bilo koji drugi način prije datuma podnošenja prijave patenta²¹. Zatim izum mora imati inventivnu razinu, a taj uvjet ispunjava ako izum za stručnu osobu ne proizlazi na očigledan način iz stanja tehnike s obzirom na to da se patenti priznaju samo za stvarno kreativna i inventivna dostignuća, a ne za otkrivanje onoga što osoba prosječnog znanja može lako zaključiti na osnovi poznatog stanja tehnike²². Izum, također, mora biti industrijski primjenjiv odnosno mora imati praktičnu, a ne samo teorijsku primjenjivost u industrijskom opsegu²³. Izum mora biti dopušten jer se neki izumi ne smatraju izumima u smislu patentne zaštite (kao npr. otkrića, znanstvene teorije i matematičke metode, estetske tvorevine, pravila, upute i metode za izvođenje umnih aktivnosti, igara, obavljanje poslova, prikazivanje informacija i računalni programi) odnosno ne smije biti isključen od takve vrste zaštite jer je iz etičkih ili sličnih razloga izuzet od takve vrste zaštite (kao npr. izumi životinjskih i biljnih vrsta kao takvi i bitno biološki postupci za dobivanje biljaka i životinja, ljudsko tijelo i samo otkriće nekog od njegovih elemenata, dijagnostički i kirurški postupci i postupci liječenja koji se primjenjuju neposredno na ljudskom ili životinjskom tijelu te izumi čije bi komercijalno iskorištavanje

¹⁹ Zakon o patentu (NN 16/20) čl. 93. st. 2.

²⁰ Ibidem. čl. 98.

²¹ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što je patent?, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> (11.10.2023.)

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

bilo protivno javnom poretku ili moralu)²⁴. Kao dodatan uvjet se navodi da je prijavitelj u postupku za priznanje patenta dužan otkriti tehničke detalje svog izuma u opsegu koji omogućuje stručnjaku iz predmetnog područja izradu ili upotrebu izuma.²⁵ Patent se „stječe priznanjem od strane ovlaštenog tijela, u pravilu na temelju ispitivanja prijave patenta koja opisuje izum na zakonom propisani način. Ovlašteno tijelo može biti nacionalni patentni ured (u Republici Hrvatskoj je to Državni zavod za intelektualno vlasništvo), ali i regionalni patentni ured koji ispituje prijavu patenta za više zemalja neke regije (za Republiku Hrvatsku kao članicu Europske patentne organizacije to je Europski patentni ured). Zaštita patentom se ostvaruje prema teritorijalnom načelu, tj. vrijedi samo na teritoriju one države ili regije u kojoj je priznat.“²⁶

Žig je isključivo pravo priznato za znak koji služi za razlikovanje proizvoda i usluga u gospodarskom prometu²⁷. Žig osigurava vlasniku isključivo pravo na stavljanje u promet proizvoda i usluga obilježenih njime te predstavlja učinkovito tržišno sredstvo kojim proizvođači i pružatelji usluga štite sredstva koja su uložili u promidžbu i marketing svojih proizvoda i usluga, a zaštita same kreacije nekog znaka, logotipa ili etikete može predstavljati autorsko djelo koje je zaštićeno kao autorsko pravo, čime je zaštićen interes autora ili kreatora²⁸. Žig ne daje svom nositelju prava monopol nad proizvodom ili uslugom već se žigom štiti ime, logotip, slogan, amblem ili drugi znakovi pod kojim se proizvod ili usluga nude na tržištu. Smisao žiga „...je postizanje prepoznatljivosti i razlikovnosti proizvoda ili usluge na tržištu od istih i/ili sličnih proizvoda i usluga drugih proizvođača ili pružatelja usluga.“²⁹ Pravo na žig se u većini zemalja stječe na temelju registracije, uz ispitivanje koje

²⁴ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što se može zaštititi patentom? <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/sto-se-moze-zastititi-patentom/> (11.10.2023.)

²⁵ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što je patent?, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> (11.10.2023.)

²⁶ Ibidem.

²⁷ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Žigovi, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/zigovi/> (11.10.2023.)

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

provodi nadležno tijelo (u Republici Hrvatskoj je to Državni zavod za intelektualno vlasništvo) te vrijedi pravo prvenstva. Pravo na žig predstavlja teritorijalno pravo, odnosno država daje monopol uz plaćanje naknade. Međutim, „...zaštita žigom u Hrvatskoj, kao i u mnogim zemljama, vrijedi 10 godina, računajući od datuma prijave. Vrijeme zaštite može se produžavati neograničeno na razdoblja od 10 godina, uz pravovremeno podnošenje zahtjeva (u pravilu prije isteka važenja prethodnih 10 godina) i plaćanje odgovarajućih pristojbi i naknada troškova.“³⁰ Prijavljeni znak mora odgovarati određenim uvjetima kako bi se mogao štiti kao žig. Znak prvenstveno mora biti razlikovan, što znači da ga potrošači mogu prepoznati kao žig za određeni proizvod ili uslugu u odnosu na druge proizvode odnosno usluge.³¹ Znak se, također, ne može sastojati od opisnih podataka ili generičkih naziva.³² Znak ne smije obmanjivati potrošače ili ih dovoditi u zabludu te biti protivan javnom interesu i moralnim načelima.³³ Uz prethodno navedeno, znak ne smije biti istovjetan ili sličan ranijem žigu za istovjetne ili slične proizvode odnosno usluge.³⁴ Bitno je naglasiti da zadnji uvjet ne provjerava Državni zavod za intelektualno vlasništvo već se preporuča da to učini prijavitelj žiga pretraživanjem i ispitivanjem ranijih žigova kako bi se zaštitio od mogućih prigovora koje mogu staviti nositelji ranijih žigova. Općenito, zaštita žiga je ograničena na zemlju u kojoj je priznata.

Industrijskim dizajnom se štiti dizajn (tj. ono što proizvod čini privlačnim, dopadljivim ili poželjnim, te na taj način bitno pridonosi prodaji proizvoda i povećanju njegove komercijalne vrijednosti) odnosno vanjski izgled proizvoda, a ne proizvod kao takav ili njegove tehničke funkcije i sposobnosti, u mjeri u kojoj je takav dizajn nov i ima individualni karakter³⁵. Sukladno Zakonu o industrijskom dizajnu, dizajn koji se želi zaštititi ne

³⁰ Ibidem.

³¹ Zakon o žigu (NN 14/19), čl. 9. st. 1. t. 2.

³² Ibidem, čl. 9. st. 1. t. 3-5.

³³ Ibidem, čl. 9. st. 1. t. 6.

³⁴ Ibidem, čl. 10. st. 1.

³⁵ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Industrijski dizajn, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/industrijski-dizajn/prije-podnošenja-prijave/> (11.10.2023.)

smije biti isključivo uvjetovan funkcionalnim karakteristikama. Što znači da se u prvom redu štite estetske karakteristike proizvoda, a ne njegove tehničke karakteristike.³⁶ Pravo na industrijski dizajn stječe se u Hrvatskoj na temelju registracije koju obavlja Državni zavod za intelektualno vlasništvo temeljem rezultata provedenog postupka ispitivanja. Temeljni uvjeti koji se moraju ispuniti jesu da dizajn mora biti nov, odnosno ne smije biti istovjetan dizajnu koji je učinjen dostupnim javnosti prije podnošenja prijave, te mora imati individualni karakter.³⁷ Prethodno navedeni uvjeti se ne provjeravaju od strane Zavoda pa je tako moguće da se registira i dizajn koji nije nov i nema individualni karakter. Međutim, tijekom razdoblja trajanja zaštite industrijskog dizajna je moguće tražiti da se takav dizajn proglasi ništavim.³⁸ Također, „industrijski dizajn može biti i autorsko djelo, ako udovoljava uvjetima za zaštitu autorskih djela. U tom slučaju industrijski dizajn uživati će autorskopravnu zaštitu od trenutka stvaranja, neovisno o tome hoće li naknadno biti proveden i postupak za registraciju industrijskog dizajna. Autorskopravna zaštita često je pogodniji način zaštite interesa autora - dizajnera koji se neće baviti proizvodnjom i trgovinom dizajniranih proizvoda, dok je zaštita industrijskim dizajnom prikladniji oblik zaštite kada se planira proizvodnja dizajniranih predmeta. U Hrvatskoj se, za razliku od nekih zemalja, ta dva oblika zaštite međusobno ne isključuju, te za isti dizajn mogu postojati paralelno.“³⁹ Zaštita industrijskog dizajna je, općenito, ograničena na područje zemlje u kojoj je takva zaštita priznata.

Oznaka zemljopisnog podrijetla je „naziv zemljopisnog područja ili neki drugi znak koji ukazuje da neki proizvod ili usluga potječe iz određenog zemljopisnog područja, te da posjeduje određenu kvalitetu i svojstva koja se pripisuju tom podrijetlu.“⁴⁰ Može se uočiti razlika ovakve vrste zaštite naspram zaštite koja se pruža žigom. Žig je znak kojeg koristi

³⁶ Zakon o industrijskom dizajnu (NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18), čl. 7. st. 1.

³⁷ Ibidem, čl. 3. st. 1-3.

³⁸ Ibidem, čl. 44.

³⁹ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. loc. cit. (bilj. 35)

⁴⁰ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/oznake/zemljopisnog-podrijetla-i-izvornosti/> (11.10.2023.)

određeni poduzetnik za razlikovanje svojih proizvoda i usluga od proizvoda i usluga drugih poduzetnika te daje vlasniku pravo isključiti druge od korištenja zaštićenog znaka. Oznaka zemljopisnog podrijetla, s druge strane, daje informaciju potrošaču da je proizvod proizveden u određenom mjestu i ima određene karakteristike koje se pripisuju upravo tom području proizvodnje.⁴¹ **Oznaka izvornosti** je „specifičniji oblik zaštite, te obavezno podrazumijeva bitni ili isključivi utjecaj posebnih prirodnih i ljudskih čimbenika određene zemljopisne sredine i iz toga proizašlu osobitu kvalitetu i svojstva proizvoda ili usluga“⁴² te se u pravilu zahtijeva da se proizvodnja, priprema i obrada proizvoda i usluga u cijelosti odvija u naznačenom području.⁴³ Oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti štite se kao intelektualno vlasništvo „...kako bi se spriječila njihova zloupotreba ili neovlaštena upotreba, budući da one doprinose većoj tržišnoj vrijednosti proizvoda i usluga koja odgovara njihovim posebnim svojstvima i time stečenom ugledu.“⁴⁴ Kako bi se ostvarila zaštita oznake zemljopisnog podrijetla treba provesti odgovarajući postupak registracije oznake, a taj postupak provodi nadležno tijelo, odnosno Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Tako „jednom registriranu oznaku zemljopisnog podrijetla ili oznaku izvornosti mogu zajednički koristiti svi proizvođači iz naznačenog područja, koji zadovoljavaju propisane uvjete. Za razliku od ostalih oblika intelektualnog vlasništva kao što su patent, žig i industrijski dizajn, nacionalni sustavi prava koji reguliraju ovo područja mogu se znatno razlikovati od države do države.“⁴⁵

2.2. Autorsko i srodna prava

Autorsko pravo u subjektivnom smislu je pravo autora u pogledu njegovog autorskog djela iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja. Predmet zaštite autorskog prava su

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

izražaji, a ne ideje, postupci, metode rada ili matematički koncepti kao takvi.⁴⁶ Da bi se neko djelo smatralo autorskim djelom mora ispunjavati određene karakteristike. Za shvaćanje „autorskog djela kao temeljnog pojma autorskog prava bitno je da se radi o originalnom intelektualnom (kreativnom) ostvarenju, odnosno ostvarenju ljudskog duhovnog stvaralaštva. Originalnost (izvornost) u smislu autorskog prava ne zahtijeva apsolutnu novost, već se traži tzv. subjektivna originalnost (izvornost), odnosno novost u subjektivnom smislu. Djelo se smatra subjektivno originalnim ako autor ne oponaša drugo njemu poznato djelo.“⁴⁷ Također je potrebno, kako je već prethodno spomenuto, da se radi o djelu iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja. Autori djela imaju isključivo pravo korištenja svog djela te drugima mogu odobriti ili zabraniti korištenje djela. Naime, „autori često imovinska (ekonomska) prava nad svojim djelima ugovorom ustupaju pojedincima ili pravnim osobama koje ih mogu najbolje komercijalno iskorištavati, u zamjenu za plaćanje naknade koja ovisi o korištenju djela. Međutim, moralna prava autora uvijek su vezana uz osobu autora i ne mogu se prenositi, osim u slučaju smrti autora.“⁴⁸ Autorskim pravom se štite moralna prava autora odnosno njegove osobne i duhovne veze sa njegovim djelom, njegova imovinska prava glede korištenja djela te se štite ostali interesi autora u pogledu njegovog djela. Autorsko pravo traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti, bez obzira na to kad je autorsko djelo zakonito objavljeno, ako zakonom nije drukčije određeno.⁴⁹ Nakon što prestane zaštita autorskog djela autorskim pravom, odnosno nakon što istekne ovaj rok, autorsko djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštovanja autorskog djela te časti i ugleda autora.⁵⁰ Autorska i srodna prava su temelj razvoja niza poslovnih djelatnosti te su često povezani i sa drugim pravima intelektualnog vlasništva.

⁴⁶ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, čl. 18. st. 1. (NN 111/21)

⁴⁷ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Autorsko djelo <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/autorsko-djelo/> (10.11.2023.)

⁴⁸ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Autorsko pravo, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/> (11.10.2023.)

⁴⁹ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, čl. 119.

⁵⁰ Ibidem, čl. 127.

Autorsko pravo nastaje samim činom stvaranja autorskog djela ipso iure te za razliku od ostalih prava intelektualnog vlasništva nisu potrebne nikakve formalnosti poput registracije.⁵¹ Osim autora, određena prava imaju i osobe odnosno organizacije koje sudjeluju u posredovanju autorskih djela javnosti. Takva prava su srodna autorskim pravima i pretpostavljaju njihovo postojanje te uživaju posebnu zaštitu. Sukladno Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima (u daljnjem tekstu: ZASP) autorska djela čine između ostalog književna djela, glazbena i dramska djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovne umjetnosti, djela arhitekture, fotografska i kinematografska djela. Srodnim pravima autorskog prava se prema ZASP-u štite npr. prava umjetnika izvođača na njegovim izvedbama, fonogrami, videogrami, emitiranja radija i televizije.⁵² Autorska prava je moguće ostvarivati individualno ili kolektivno. Kolektivno ostvarivanje je prava je specifično za autorsko pravo. Taj način ostvarivanja prava je nastao zbog toga što je s obzirom na veliki broj korisnika koji bi djelo mogli koristiti npr. emitiranjem ili drugim načinom priopćavanja autorskog djela javnosti te nisu u mogućnosti stupiti u kontakt sa autorom i pribaviti odobrenje za korištenje, a autor nije u mogućnosti svakom korisniku posebno davati dopuštenje te na taj način kontrolirati korištenje i naplatiti isto.⁵³ U Republici Hrvatskoj se kolektivnim ostvarivanjem autorskog prava glede glazbenih djela bavi Hrvatsko društvo skladatelja putem svoje stručne službe Zaštite autorskih muzičkih prava (HDS ZAMP) koji svojim aktima određuju visinu naknada za priopćavanje javnosti autorskih djela.⁵⁴ Izvođačko pravo, jednako kao i autorsko pravo, se može ostvarivati individualno ili kolektivno. U ovom trenutku, kolektivnim ostvarivanjem izvođačkog prava u Republici Hrvatskoj bavi se Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP).⁵⁵

⁵¹ Gliha, Igor. *Autorsko pravo*, Informator, Zagreb, 2000., str. 1-2.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem, str. 13.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem, str. 17.

2.3. Sustavi zaštite intelektualnog vlasništva

Intelektualno vlasništvo u suvremeno doba je vrlo značajan čimbenik kulturnog i gospodarskog razvoja država, ali i značajni element na međunarodnom planu što se tiče razmjene znanja, informacija i dobara. Unatoč tome, ne postoji univerzalni sustav zaštite intelektualnog vlasništva već postoje razlike u zaštiti ovisno o nacionalnim zakonodavstvima. Postoje tako međunarodni i regionalni sustavi zaštite koji olakšavaju zaštitu patenata, žigova i industrijskog dizajna na širem tržištu ali ne postoji svjetska zaštita patenta, žiga ili industrijskog dizajna.

2.3.1. Međunarodni ugovori

Na međunarodnoj razini postoje tako temeljni ugovori kojima se uspostavljaju osnovni standardi zaštite. U prvom redu se kao najznačajniji ističu Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva iz 1883. godine, Konvencija o osnivanju Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (skraćeno WIPO konvencija) iz 1967. godine te Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (skraćeno WTO TRIPS sporazum). Prethodno nabrojani ugovori se odnose na sva prava industrijskog vlasništva. WTO TRIPS sporazum predviđa između ostalog i kaznenopravnu zaštitu prava intelektualnog vlasništva. WTO TRIPS sporazum tako obvezuje države članice da predvide kaznene postupke i kazne koji se imaju primjenjivati u slučaju da je djelo povrede žiga počinjeno s namjerom i na komercijalnoj razini.⁵⁶ Postoje i ostali temeljni ugovori koji se odnose samo na pojedina prava industrijskog vlasništva kao što su između ostalih Ugovor o patentnom pravu iz 2000. godine, Ugovor o pravu žiga iz 1994. godine, Singapurski ugovor o pravu žiga iz 2006. godine te Nairobijski ugovor o zaštiti olimpijskog simbola.⁵⁷ Od prethodno navedenih temeljnih ugovora kojima se uspostavljaju osnovni standardi zaštite treba razlikovati i druge međunarodne ugovore kojima se uspostavljaju sustavi međunarodne registracije za pojedina

⁵⁶ Zlatović, Dragan. Kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva i kompjuterskog prava u RH. Beograd: Pravni fakultet Sveučilišta Union, Pravni zapisi, god. VI, br.2., 2015., str. 397

⁵⁷ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Međunarodni ugovori, <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/medjunarodni-ugovori/> (8.12.2023.)

prava industrijskog vlasništva. U području patenata to su Ugovor o suradnji na području patenata iz 1970. godine te Budimpeštanski ugovor o međunarodnom priznavanju depozita mikroorganizama za potrebe patentnog postupka iz 1977. godine. U području žigova to je Madridski sporazum o međunarodnoj registraciji žigova iz 1891. godine uz pripadajući Protokol iz 1989. godine. U području industrijskog dizajna to su Haški sporazum o međunarodnoj pohrani industrijskog dizajna iz 1960. godine te Ženevski akt Haškog sporazuma o međunarodnoj registraciji industrijskog dizajna iz 1999. godine.⁵⁸ Također treba istaknuti da i na međunarodnoj razini postoje ugovori kojima se uspostavljaju klasifikacijski sustavi radi organizacije informacija u indeksirane upravljive strukture radi lakšeg dohvaćanja kao što su Strasbourški sporazum o međunarodnoj klasifikaciji patenata iz 1971. godine, Niceanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji proizvoda i usluga u svrhu registracije žigova iz 1957. godine, Bečki sporazum o međunarodnoj klasifikaciji figurativnih elemenata žigova iz 1973. godine te Lokranski sporazum o uspostavi međunarodne klasifikacije industrijskog dizajna iz 1968. godine.⁵⁹ U pogledu autorskog prava bitno je, između ostalog, istaknuti Bernsku konvenciju za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1971. godine, Univerzalnu konvenciju o autorskom pravu iz 1971. godine, Međunarodnu konvenciju za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radiodifuziju (Rimska konvencija) iz 1961. godine te Ugovor o autorskom pravu Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo iz 1996. godine.⁶⁰

2.3.2. EU propisi

Na području EU, od najveće važnosti je za istaknuti Direktivu 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva.⁶¹ Direktiva 2004/48/EZ o provedbi prava intelektualnog vlasništva horizontalna je direktiva

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. EU propisi, <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/eu-propisi/> (8.12. 2023.)

koja se odnosi na sva prava intelektualnog vlasništva. Direktiva 2004/48/EZ je bila implementirana u hrvatski pravni sustav usklađivanjem svih zakona iz područja prava intelektualnog vlasništva 2007. godine. Sadrži minimalni skup mjera, postupaka i pravnih lijekova za provedbu prava intelektualnog vlasništva u građanskim postupcima.⁶² Europska komisija je 2017. godine donijela Komunikaciju Komisije Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru – Smjernicu o određenim aspektima Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o provedbi prava intelektualnog vlasništva kao sveobuhvatni paket mjera za poboljšanje primjene i provedbe prava intelektualnog vlasništva i borbe protiv krivotvorina i piratstva.⁶³ Prvotno je postojao prijedlog o direktivi koja bi sadržavala odredbe u svezi sa kaznenopravnom zaštitom kao dodatak prethodno navedenoj direktivi. No, nova direktiva o kaznenim sankcijama za povredu prava intelektualnog vlasništva još uvijek nije donesena.⁶⁴ Postoje i brojni drugi dokumenti Europskog parlamenta i Vijeća koji se bave pravima intelektualnog vlasništva od kojih se može istaknuti Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu, Direktiva 2015/2436 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima, Uredba 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije, Direktiva 98/71/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 1998. o pravnoj zaštiti dizajna te Uredba Vijeća (EZ) br. 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice.⁶⁵

2.3.3. Međunarodne organizacije, stručna tijela i inicijative

Više međunarodnih organizacija, stručnih tijela i inicijativa se bavi pitanjima koja se javljaju u vezi s provedbom prava intelektualnog vlasništva. Tako je bitno istaknuti prethodno spomenutu Svjetsku organizaciju za intelektualno vlasništvo (*World Intellectual Property*

⁶² Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, 2004., Preambul t. 10-11.

⁶³ Europska komisija, Smjernice o određenim aspektima Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o provedbi prava intelektualnog vlasništva, 2017.

⁶⁴ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 400.

⁶⁵ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. loc. cit. (bilj. 61)

Organization – WIPO) koja se bavi razvojem međunarodnog sustava zaštite intelektualnog vlasništva te razvojem i poštivanjem prava intelektualnog vlasništva. U okviru kojeg, djeluje Savjetodavni odbor za provedbu prava intelektualnog vlasništva (*Advisory Committee on Enforcement* – ACE). Unutar „...ovoga odbora raspravljaju se teme vezane uz provedbu prava intelektualnog vlasništva te jačanje javne svijesti o važnosti poštivanja prava intelektualnog vlasništva. Zadaci ovoga odbora su tehnička pomoć i koordinacija u pitanjima provedbe prava intelektualnog vlasništva, suradnja s nadležnim institucijama i privatnim sektorom u borbi protiv krivotvorenja i piratstva, te razmjena informacija i iskustava u području provedbe prava intelektualnog vlasništva. Savjetodavni odbor za provedbu prava intelektualnog vlasništva WIPO-a, u suradnji s Interpolom, Svjetskom carinskom organizacijom, Svjetskom zdravstvenom organizacijom i drugim nadležnim organizacijama i tijelima, organizira kongrese, seminare, radionice i druge oblike edukacijskih aktivnosti namijenjene svim relevantnim čimbenicima u sustavu provedbe prava intelektualnog vlasništva.“⁶⁶ Ovdje je potrebno istaknuti i važnost Međunarodne policijske organizacije (INTERPOL) koja se između ostalog bavi i borbom protiv kriminala vezanog uz povrede prava intelektualnog vlasništva. Aktivnosti INTERPOL-a u ovom području obuhvaćaju „...potporu regionalnim i globalnim operacijama na razbijanju mreža organiziranog kriminala koje stoje iza krivotvorenja i piratstva, organizaciju programa specijalizirane obuke iz ovog područja putem Međunarodne visoke škole za istražitelje povreda intelektualnog vlasništva (*International IP Crime Investigators College* - IIPCIC) te razmjenu informacija i obavještajnih podataka putem sigurnih policijskih komunikacija i specijalizirane Baze podataka o međunarodnim povredama prava intelektualnog vlasništva (*Database on International Intellectual Property (DIIP) Crime*).“⁶⁷ Istaknutu ulogu na međunarodnoj razini također imaju i Svjetska carinska organizacija (*World Customs Organisation* – WCO) te

⁶⁶ Stop krivotvorinama i piratstvu. Međunarodni okvir provedbe prava intelektualnog vlasništva, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/medunarodni-okvir/> (11.10.2023.)

⁶⁷ Ibidem.

Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organisation – WHO*). Aktivnosti Svjetske zdravstvene organizacije su usmjerene, između ostalog, i na borbu protiv krivotvorenja medicinskih proizvoda. U sklopu Svjetske zdravstvene organizacije tako djeluje i Međunarodna radna grupa za borbu protiv krivotvorenja medicinskih proizvoda (*International Medical Products Anti-Counterfeiting Taskforce – IMPACT*) koju čine predstavnici vlada, organizacija, institucija, agencija i udruga iz razvijenih i zemalja u razvoju.⁶⁸ Na međunarodnoj razini postoji i Međunarodna gospodarska komora (*International Chamber Of Commerce – ICC*) koja „...okuplja nacionalne i lokalne organizacije koje promiču poslovne i profesionalne interese gospodarstvenika te korporacije, kompanije, tvrtke, pravne osobe i pojedince koji sudjeluju u međunarodnim poslovnim aktivnostima.“⁶⁹ Unutar Međunarodne gospodarske komore pokrenuta je i inicijativa pod nazivom Akcija poslovne zajednice za zaustavljanje krivotvorenja i piratstva (*Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy – BASCAP*). BASCAP „nastoji povećati javnu svijest građana o negativnom utjecaju i opasnostima od krivotvorenja i piratstva, savjetuje vlade i nadležne institucije o mogućnostima organizacije i poboljšanja učinkovitosti sustava zaštite i provedbe prava intelektualnog vlasništva te nastoji izgraditi javnu svijest o potrebi i važnosti zaštite intelektualnog vlasništva.“⁷⁰ Unutar Europske Unije uspostavljena je i Europska promatračnica za povrede prava intelektualnog vlasništva koja djeluje pri Uredu Europske Unije za intelektualno vlasništvo (*European Union Intellectual Property Office – EUIPO*) koji je nadležan za registraciju europskog žiga i industrijskog dizajna. Djelovanje Europske promatračnice ima za cilj „...unaprjeđenje razumijevanja vrijednosti intelektualnog vlasništva, te razmjera i utjecaja povrede ovih prava, kao i podizanje razine svijesti građana o ovim pitanjima; razvoj znanja i najbolje prakse zaštite prava intelektualnog vlasništva u javnom i privatnom sektoru, stručnosti u postupcima provedbe prava, te odgovarajućih

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

mjera za sprječavanje i rješavanje slučajeva povrede prava; razvoj suradnje i razmjene informacija o povredama prava između zemalja članica Europske unije, kao i međunarodne suradnje prema trećim zemljama u ovom području.“⁷¹

2.3.4. Nacionalno zakonodavstvo

Zakonodavni okvir u Republici Hrvatskoj u području prava intelektualnog vlasništva obuhvaća propise kojima se uređuju stjecanje odnosno priznanje prava intelektualnog vlasništva te propise prema kojima postupaju nadležna tijela u postupcima koji se vode za zaštitu prava intelektualnog vlasništva od povrede. Stjecanje prava intelektualnog vlasništva se provodi putem upravnih postupaka odnosno sporova uz primjenu propisa kao što su Zakon i Pravilnik o žigu, Zakon i Pravilnik o industrijskom dizajnu, Zakon i Pravilnik o patentu, Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima te Zakon i Pravilnik o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga uz supsidijarnu primjenu Zakona o općem upravnom postupku te Zakona o upravnim sporovima.⁷² U slučaju povrede prava mogu se voditi građanski, carinski, prekršajni i/ili kazneni postupci. Zaštita intelektualnog vlasništva putem kaznenog prava se ograničava na najteže povrede intelektualnog vlasništva kojima se šteti javnom interesu, globalnoj tržišnoj ravnoteži i potrošačkoj sigurnosti.⁷³

3. Kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva

Što se tiče kaznenopravne zaštite glede intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj ovlašteni su postupati **policijski službenici ministarstva unutarnjih poslova** koji provode kriminalistička istraživanja radi otkrivanja i sprečavanja kaznenih djela koja se progone po službenoj dužnosti. Ako policijski službenici nađu da postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo na temelju kojeg mogu postupati poduzet će odgovarajuće mjere

⁷¹ Ibidem.

⁷² Stop krivotvorinama i piratstvu. Zakonodavni okvir, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/zakonodavni-okvir/> (8.12.2023.)

⁷³ Josipović, Ivo; Matanovac, Romana. Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, Zagreb, DZIV & Narodne novine, 2006, str. 174.

koje su predviđene propisima pa se tako mogu prikupiti potrebne obavijesti od pravnih i fizičkih osoba, pribaviti potrebna dokumentacija i drugi dokazni materijali, a mogu se poduzeti i odgovarajuće dokazne radnje kao npr. pretraga stana osumnjičenog ili pretraga pokretnih stvari kao računala. Ako nađu da postoji osnovana sumnja podnosi se kaznena prijava Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu.⁷⁴ **Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu** je stvarno i mjesno nadležno u predmetima kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva. Državno odvjetništvo kao samostalno i neovisno pravosudno tijelo je ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenog djela koje se progoni po službenoj dužnosti i u tu svrhu može poduzimati potrebne radnje radi otkrivanja kaznenih djela i pronalaska počinitelja.⁷⁵ Državno odvjetništvo „...zaprima kaznene prijave, razmatra njihov sadržaj, prikuplja dodatne potrebne obavijesti i provodi dokazne radnje, te nakon provedenog postupka donosi odluku povodom kaznene prijave. Nadalje, Državno odvjetništvo podiže i zastupa optužni akt pred nadležnim sudovima, te je ovlašteno podnijeti žalbu protiv nepravomoćnih sudskih odluka.“⁷⁶ Optužni akt zbog kaznenog djela protiv intelektualnog vlasništva podnosi Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu te u određenim slučajevima propisanih zakonom oštećenik kao tužitelj. U Republici Hrvatskoj u kaznenim predmetima sude „...**općinski sudovi, županijski sudovi i Vrhovni sud Republike Hrvatske**. Općinski kazneni sud u Zagrebu nadležan je za postupanje u svim predmetima kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva. Protiv presuda Općinskog suda u Zagrebu nezadovoljna strana (okrivljenik, općinski državni odvjetnik ili oštećenik kao tužitelj) može izjaviti žalbu, o kojoj odlučuje županijski sud.“⁷⁷

⁷⁴ Stop krivotvorinama i piratstvu. Provedba prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/sustav-provedbe-prava/kaznenopravna-zastita/> (11.10.2023.)

⁷⁵ Ibidem.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Ibidem.

Kazneni zakon propisuje kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva unutar posebnog dijela kaznenog zakona pod glavom dvadeset i sedam te predviđa nekoliko kaznenih djela. U ovom dijelu rada će biti izložene relevantne zakonske odredbe uz usporedbu sa Kaznenim zakonom iz 1997. godine.

3.1. Povreda osobnih prava autora ili umjetnika izvođača

Prema čl. 284. st. 1. Kaznenog zakona (u daljnjem tekstu: KZ) kao kazneno djelo povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača navodi se „tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđe autorsko djelo ili protivno autorovoj zabrani označi djelo autorovim imenom te ga objavi ili se koristi njime ili dopusti da se to učini, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.“ Prvi dio ovog stavka inkriminira lažno predstavljanje autora određenog djela. Time se kažnjava plagiranje odnosno prisvajanje autorstva tuđeg djela te pripisivanje autorstva nekoj trećoj osobi.⁷⁸ Drugi dio stavka inkriminira povredu autorskog prava na anonimnost.⁷⁹ Znači „da bi bilo ispunjeno biće ovog kaznenog djela potrebno je da počinitelj objavi djelo (npr. kao knjigu, u periodičkoj publikaciji, na internetu, televiziji, radiju i sl.), koristi djelo (npr. preda djelo kao seminarski rad, magistarski rad, doktorski rad i sl.) ili dopusti da se to učini (npr. nakladnik koji dopusti objavljivanje djela za koje zna da predstavlja povredu iz ovog stavka). Urednik, tiskar ili izdavač koji namjerno priredi za objavu, tiska ili objavi djelo unatoč tome što predstavlja povredu sadržanu u ovom stavku, također odgovara kao počinitelj, odnosno supočinitelj ovog kaznenog djela.“⁸⁰ Prema mišljenju autora Josipović i Matanovac (2007) za počinjenje kaznenog djela protiv autorskog i srodnih prava potrebna je izravna namjera⁸¹ no trebalo bi se uzeti u obzir da bi se djelo moglo počinuti i sa neizravnom namjerom u slučaju kad bi počinitelj bio svjestan da bi mogao

⁷⁸ Turković, Ksenija et. al. Komentar kaznenog zakona, Zagreb: Narodne Novine, 2013., str. 355.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ Josipović, Ivo; Matanovac, Romana. op. cit. (bilj. 73), str. 194.

ostvariti obilježja kaznenog djela pa na to pristao. Stavak 1. predstavlja zapravo ekvivalent kaznenom djelu lažnog predstavljanja, ali gledajući u sferi zaštite autorskih prava.⁸² Dalje u čl. 284. st. 2 navodi da „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava pod krivim imenom, svojim imenom ili imenom drugoga označi tuđu izvedbu umjetnika izvođača ili je protivno zabrani umjetnika izvođača označi imenom umjetnika izvođača te je objavi ili se koristi njome ili dopusti da se to učini.“ Dakle, stavak 2. sadržajno odgovara prethodnom stavku samo što se odnosi na umjetnika izvođača pa štiti pravo biti priznat kao izvođač te pravo na anonimnost izvođača.⁸³ Također „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava unese dijelove tuđeg autorskog djela ili tuđe izvedbe umjetnika izvođača u svoje autorsko djelo ili u svoju izvedbu s ciljem pribavljanja koristi ili nanošenja štete.“⁸⁴ S obzirom da je ovdje kao sankcija propisana kazna zatvora do jedne godine, KZ predviđa mogućnost suda da izrekne i novčanu kaznu kao glavnu.⁸⁵ Također, KZ omogućava i izricanje uvjetne osude.⁸⁶ Navedena kaznena djela se progone na prijedlog oštećenika ili druge zainteresirane osobe, kao što to mogu biti sveučilišta, fakulteti, HAZU ili sl., jer se može raditi o povredi prava umrle osobe ili stranca koji nisu bili u prilici dati takav prijedlog.⁸⁷ Kako je već prethodno navedeno, autorskim pravom se štite moralna, imovinska i druga prava autora. Ovdje se radi o povredi moralnih prava autora. Moralna prava autora obuhvaćaju, prema Zakonu o autorskom i srodnim pravima, pravo prve objave djela, pravo na priznanje autorstva, pravo na poštivanje autorskog djela, pravo na poštivanje časti i ugleda autora te pravo opoziva.⁸⁸

⁸² Zlatović, Dragan. Novine u kaznenopravnoj zaštiti intelektualnog vlasništva. Informator, 2012., str. 4.

⁸³ Turković, Ksenija et al., loc. cit. (bilj. 78)

⁸⁴ Kazneni zakon, čl. 284. st. 3. (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

⁸⁵ Ibidem, čl. 40. st. 4.

⁸⁶ Ibidem, čl. 56. st. 2.

⁸⁷ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 407

⁸⁸ Zakon o autorskom i srodnim pravima (NN 111/21), čl. 27-31.

Ako se napravi usporedba sa KZ-om iz 1997. godine vidi se da ove odredbe samo djelomično odgovaraju odredbama čl. 229 KZ-a iz 1997. Tako se za navedeno kazneno djelo prema KZ-u iz 1997. godine predviđala novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine odnosno specifično se navodi kazna zatvora od šest mjeseci do tri godine ako je kazneno djelo bilo počinjeno prema zaštićenom kulturnom dobru koje je sada inkriminirano u čl. 319. st. 1. važećeg KZ-a.⁸⁹ Također, u slučaju da se radi o kvalificiranom obliku djela („počinjeno s ciljem pribavljanja imovinske koristi ili prouzročenja takve štete“) predviđala se kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Prethodni stavak je brisan jer je „...sadržavao imovinski kriterij kao element kvalificiranog kaznenog djela, čime se ustvari gubilo iz vida da se ovdje radi o kaznenopravnoj zaštiti moralnih prava, a ne imovinskih prava autora, odnosno umjetnika izvođača.“⁹⁰ Ostale odredbe iz čl. 229. KZ-a iz 1997. su u novom KZ-u sužene samo na ona ponašanja koja nisu već pokrivena prekršajnim zakonodavstvom (odnosno propisana u Zakonu o autorskim i srodnim pravima), ali koja po svojoj težini, prema mišljenjima nekih autora, zaslužuju biti kaznena djela.⁹¹ Također, izmjenom KZ-a iz 2022. propisano je u čl. 87. st. 29 da „vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi je velika ako prelazi 7963,37 eura. Vrijednost imovinske koristi i štete je znatna ako prelazi 7963,37 eura.“

3.2. Nedožvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača

Za kazneno djelo nedoželjene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača se u čl. 285. st. 1. KZ-a navodi „tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“. Nadalje, „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno

⁸⁹ Blažević, Boris. Novine u kaznenopravnoj zaštiti autorskog prava i srodnim pravima, Informator, 2012., str. 4.

⁹⁰ Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 356.

⁹¹ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 409.

propisima kojima se uređuje autorsko i srodna prava fiksira tuđu nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača, reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije tuđe fiksirane izvedbe umjetnika izvođača ili priopći javnosti na bilo koji način tuđu fiksiranu ili nefiksiranu izvedbu umjetnika izvođača ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.“⁹² Također, „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu prava autora i umjetnika izvođača ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.“⁹³ KZ također propisuje da se radi o kaznenom djelu ako je počinjeno u pokušaju u prethodna tri slučaja.⁹⁴ Konačno, „predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1., 2., 3. i 4. ovoga članka će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.“⁹⁵

Riječ je tzv. blanketnom kaznenom djelu što znači da je počinitelj morao učiniti povredu odredaba propisa kojima se uređuju autorsko i srodno prava odnosno povredu ZASP-a. Ovdje se štite imovinska prava autora i umjetnika izvođača.⁹⁶ Imovinska prava autora prema Zakonu o autorskom i srodnim pravima obuhvaćaju: pravo umnožavanja, pravo distribuiranja (stavljanja u promet) , pravo priopćavanja autorskog djela te pravo prerade.⁹⁷ Kao imovinska prava umjetnika izvođača se navode: umnožavanje, distribucija,

⁹² Kazneni zakon, čl. 285. st. 2. (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

⁹³ Ibidem, čl. 285. st. 3.

⁹⁴ Ibidem, čl. 285. st.4.

⁹⁵ Ibidem, čl. 285. st. 5.

⁹⁶ Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 357.

⁹⁷ Zakon o autorskom i srodnim pravima, čl. 32.

iznajmljivanje, javna posudba te priopćavanje javnosti umjetničke izvedbe.⁹⁸ Da bi se izbjegla preklapanja sa Zakonom o autorskom i srodnim pravima, propisano je kažnjavanje samo u slučajevima u kojima je došlo do namjernog pribavljanja imovinske koristi, odnosno nanošenja imovinske štete.⁹⁹ Time je riješen problem široke prakse građana koji povremeno nelegalno skidaju djela autora i umjetnika izvođača (glazbu, filmove i sl.) za vlastite potrebe jer je za njih sada predviđena prekršajna odgovornost.¹⁰⁰ Može se reći i da je običajem bio ukinut ovaj način izvršenja kaznenog djela s obzirom da se prema praksi takve osobe nisu često kazneno gonile.¹⁰¹ Oblik krivnje koji se traži da bi se ostvarili elementi ovog kaznenog djela je namjera jer odgovornost za nehaj nije propisan.¹⁰² Odnosno, da je počinitelj postupao svjesno da pribavi imovinsku korist ili prouzroči štetu ili je pristao na takvu posljednicu.

Odredbe ovog članka samo djelomično odgovaraju odredbama čl. 230. KZ-a iz 1997. godine. Prema trenutno važećem zakonu stavak 1. je dopunjen na način da kazneno djelo postoji samo onda kada je pribavljena imovinska korist ili prouzročena znatna šteta. Također je dopunjen i stavak 3. sa pojmovima „znatna imovinska korist“ i znatna šteta“ kojima se razgraničava ovo kazneno djelo od prekršaja.¹⁰³ Prema KZ-u iz 1997. godine je posebno bio propisan kvalificirani oblik djela u čl. 230. st. 5. gdje je bila predviđena kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina za razliku od važećeg KZ-a koji u čl. 285. st. 1. propisuje kaznu zatvora do tri godine iz čega se može zaključiti da je ova odredba sada povoljnija za počinitelja. U stavku 5. važećeg KZ-a je također naspram prethodnog uređenja nadodana odredba kojom se omogućava oštećeniku da traži predaju predmeta uz naknadu državnom proračunu.¹⁰⁴ Izmjenom KZ-a iz 2022. propisano je u čl. 87. st. 29 da „vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi je velika ako prelazi 7963,37 eura. Vrijednost imovinske koristi i štete je

⁹⁸ Zakon o autorskom i srodnim pravima, čl. 134-136.

⁹⁹ Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 357

¹⁰⁰ Ibidem.

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, posebni dio II, glave XXII. Do XXXV., Libertin naklada, Rijeka, 2023., str. 603.

¹⁰³ Turković, Ksenija et al., op. cit. (bilj. 78), str. 358.

¹⁰⁴ Ibidem.

znatna ako prelazi 7963,37 eura.“ Prema važećem KZ-u sada je izričito propisana kažnjivost pokušaja u čl. 284. st. 4. Prema važećem KZ-u također se vidi uspoređujući KZ iz 1997. godine da je brisana odredba kojom „osoba kod koje se zateknu predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje ili su nastali počinjenjem kaznenog djela iz st. 1.,2. i 3. ovoga članka, a ona je to znala, mogla ili dužna znati, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci.“¹⁰⁵ Takav počinitelj može odgovarati samo ako su ispunjene pretpostavke za pomaganje počinitelju u kaznenom djelu, no samo ako je postupao s namjerom.¹⁰⁶

3.3. Povreda drugih autorskom srodnih prava

Važeći KZ kao kazneno djelo povrede drugih autorskom srodnih prava propisuje u čl. 286. st. 1. „tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije, ili stavi na raspolaganje javnosti tuđi fonogram ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.“ U čl. 286. st. 2. navodi „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije, ili javno prikaže ili stavi na raspolaganje javnosti tuđi videogram ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.“ Također, „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reemitira tuđe emitiranje, ili javno priopći tuđe emitiranje uz plaćanje ulaznica ili stavi na raspolaganje javnosti tuđe emitiranje ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.“¹⁰⁷ Nadalje, „kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko protivno propisima kojima se uređuju autorsko i

¹⁰⁵ Kazneni zakon iz 1997. godine, čl. 230. st. 4.

¹⁰⁶ Turković, Ksenija et al., op. cit. (bilj. 78), str. 358.

¹⁰⁷ Kazneni zakon, čl. 286. st.3. (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

srodna prava osujećuje tehničke mjere za zaštitu srodnih prava proizvođača fonograma, videograma ili organizacija za radiodifuziju ili ukloni ili preinači podatke o upravljanju tim pravima ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu.“¹⁰⁸ Važeći KZ propisuje da je kažnjiv pokušaj počinjenja kaznenog djela iz prethodnih stavaka.¹⁰⁹ Nadalje propisuje da „predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1., 2., 3. i 4. ovoga članka će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem tih kaznenih djela će se uništiti osim ako onaj čije je pravo povrijeđeno zatraži njihovu predaju uz naknadu koja ne može biti viša od troškova njihove proizvodnje. Naknada je prihod državnog proračuna i koristit će se za suzbijanje kaznenih djela protiv intelektualnog vlasništva.“¹¹⁰

Ovime se pruža zaštita proizvođačima fonograma, videograma te organizacijama za radiodifuziju. Ovdje se kao i u prethodnom slučaju radi o tzv. blanketnom kaznenom djelu gdje se upućuje na Zakon o autorskim i srodnim pravima. Također je i ovdje zadržano kažnjavanje samo težih slučajeva u kojima je ostvarena imovinska korist, odnosno nanijeta šteta kako bi se razgraničila navedena djela od prekršaja koji su propisani u Zakonu o autorskim i srodnim pravima.¹¹¹ Tako „građani koji povremeno nelegalno skidaju fonograme, videograme i radiofuzijske emisije (glazbu, filmove i sl.) mogu samo prekršajno odgovarati.“¹¹²

Ako se usporedi važeće uređenje sa KZ-om iz 1997. godine uvidjet će se da je prije kazneno djelo bilo propisano u čl. 231. pod drugim nazivom kao „povreda prava proizvođača zvučne ili slikovne snimke i prava u svezi s radiodifuzijskim emisijama“ te da samo djelomično odgovara važećem KZ-u.

¹⁰⁸ Ibidem, čl. 286. st. 4.

¹⁰⁹ Ibidem, čl. 286. st. 5.

¹¹⁰ Ibidem, čl. 286. st. 6.

¹¹¹ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 411.

¹¹² Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 359.

3.4. Povreda prava na izum

Prema važećem KZ-u kazneno djelo povrede prava na izum čini onaj „tko neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta ili u njoj protivno propisima o zaštiti patenta ne navede ili lažno navede izumitelja ili neovlašteno učini dostupnim javnosti izum prije nego što je on zakonito objavljen javnosti, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.“¹¹³ Prema prethodno navedenim stavku može se uočiti da su primarni cilj zaštite ovdje izumiteljska moralna prava u vezi sa patentom.¹¹⁴ Kako izumitelj stječe zaštitu tek registracijom i upisom u patentni registar prije i za vrijeme trajanja tog postupka može patent biti izložen povredama i zloporabama jer je moguće da netko već u tijeku registracije javno obznani ključne aspekte izuma ili neovlašteno podnese prijavu za registraciju patenta.¹¹⁵ Nadalje, „tko protivno propisima o zaštiti patenta izrađuje, nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi, ili skladišti u te svrhe proizvod izrađen prema izumu koji je zaštićen patentom ili svjedodžbom o dodatnoj zaštiti ili primjenjuje ili nudi primjenu postupka koji je predmet zaštićenog izuma ili nudi na prodaju, prodaje, rabi, izvozi, uvozi ili skladišti u te svrhe proizvod koji je izravno dobiven postupkom koji je predmet izuma i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“¹¹⁶ Ovdje se govori o zaštiti ne samo proizvoda zaštićenog patentnom nego i o proizvodima zaštićenima svjedodžbom o dodatnoj zaštiti koja vrijedi za lijekove namijenjene ljudima ili životinjama.¹¹⁷ Propisuje se kao kažnjiv pokušaj kaznenog djela iz stavka 2.¹¹⁸ Konačno, „predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 2. i 3. ovoga članka će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka će se oduzeti i uništiti.“¹¹⁹ Bitno je napomenuti da se „kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka

¹¹³ Kazneni zakon, čl. 287. st. 1.

¹¹⁴ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 405

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Ibidem, čl. 287. st. 2.

¹¹⁷ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 406

¹¹⁸ Kazneni zakon, čl. 287. st. 3.

¹¹⁹ Ibidem, čl. 287. st. 4.

progoni se po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe.“¹²⁰ Počinitelj ovog djela može biti svaka osoba koja to djelo počini sa izravnom ili neizravnom namjerom.¹²¹ Sud može prema KZ-u izreći i novčanu kaznu kao glavnu s obzirom da se radi o kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora manja od tri godine.¹²² Pritom, sud može, počinitelju kojeg osudi na kaznu zatvora do jedne godine ili novčanu kaznu, izreći i uvjetnu osudu ako ocijeni da počinitelj i bez izvršenja kazne neće ubuduće činiti kaznena djela.¹²³ Izmjenom KZ-a iz 2022. propisano je u čl. 87. st. 29 da „vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi je velika ako prelazi 7963,37 eura. Vrijednost imovinske koristi i štete je znatna ako prelazi 7963,37 eura.“ Prema KZ-u iz 1997. godine promijenjen je naziv „povrede prava iz prijavljenog ili zaštićenog izuma“ iz čl. 232. u „povredu prava na izum“ prema važećem KZ-u. Prema KZ-u iz 1997. godine se predviđala za ovo kazneno djelo novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine za razliku od važećeg KZ-a koji propisuje kaznu zatvora do jedne odnosno tri godine. Također se prema KZ-u iz 1997. posebno propisivala kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina za kvalificirani oblik kaznenog djela.

3.5. Povreda žiga

Kazneno djelo povrede žiga se prema važećem KZ-u definira „tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode ili usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u

¹²⁰ Ibidem, čl. 287. st. 5.

¹²¹ Josipović, Ivo; Matanovac, Romana. op.cit. (bilj. 73), str. 202.

¹²² Kazneni zakon, čl. 40 st. 4.

¹²³ Kazneni zakon, čl. 56. st. 2.

zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga, i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“¹²⁴ Iz prethodno navedenog stavka može se vidjeti da cilj zaštite ovdje nisu samo nositelji prava na žig već i javnost, gdje se prije svega misli na kupce ili korisnike usluga, koje se dovodi u zabludu.¹²⁵ S druge strane, kao počinitelj se može javiti svaka osoba s obzirom da nije potrebno posebno svojstvo subjekta.¹²⁶ Može se zaključiti da će počinitelji ovog kaznenog djela najčešće biti odgovorne osobe u pravnoj osobi ili trgovci pojedinci. U pravilu će se raditi ovdje o krivotvorenju odnosno neovlaštenoj uporabi tuđeg žiga u gospodarskom prometu kako bi se kupce dovodilo u zabludu da se radi o originalnim proizvodima.¹²⁷ Često se radi o prodaji krivotvorina poznatih robnih marki poput „Nike“, „Gucci“, „Boss“, „Adidas“ itd. Djelo se može počinuti kada se postupa s namjerom. No, kako se radi o sustavu u kojem je registracija žiga konstitutivni čin priznanja žiga, može se reći da da uvijek kada se netko koristi tuđim žigom to čini sa namjerom, bilo izravnom ili neizravnom, s obzirom da počinitelj mora znati da vrijeđa tuđe pravo pa se ne bi mogao uspješno pozvati na činjenicu da mu postojanje žiga nije bilo poznato jer se svi registrirani žigovi javno objavljuju.¹²⁸ Kazneni postupak u ovom slučaju pokreće i vodi nadležni državni odvjetnik s obzirom da je namjera počinitelja dovođenja korisnika i potrošača u zabludu. Izričito se navodi da će se „za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj kazniti.“¹²⁹ Također, „predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka će se oduzeti i uništiti, osim ako sud odluči da će se uporabljeni znak učiniti nerazpoznatljivim, a predmete koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.“¹³⁰

¹²⁴ Ibidem, čl. 288. st. 1.

¹²⁵ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 403

¹²⁶ Ibidem.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Ibidem.

¹²⁹ Ibidem, čl. 288. st. 2.

¹³⁰ Ibidem, čl. 288. st. 3.

Usporedbom sa KZ-om iz 1997. godine može se vidjeti da odredbe ovog članka djelomično odgovaraju kaznenom djelu „povrede prava industrijskog vlasništva i neovlaštene uporabe tuđe tvrtke“ kako je to bilo određeno KZ-om iz 1997. godine jer je prema trenutnom uređenju ovo kazneno djelo podijeljeno u dva kaznena djela povrede žiga iz čl. 288. i kazneno djelo povrede registrirane oznake podrijetla iz čl. 289.¹³¹ Prema novom uređenju je uvedena promjena u biće kaznenog djela kojim se određuje da je ovo kazneno djelo počinjeno samo onda kada je pribavljena znatna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta, u protivnom će se raditi o prekršaju. Pokušaj ovog kaznenog djela je bio kažnjiv i prema starom uređenju jer se propisivala kazna zatvora od pet godina, a svaki pokušaj djela sa tako propisanom kaznom je kažnjiv.¹³²

3.6. Povreda registrirane oznake podrijetla

Kazneno djelo povrede registrirane oznake podrijetla se prema važećem uređenju definira kao „tko protivno propisima rabi oznaku izvornosti, oznaku zemljopisnog podrijetla proizvoda i usluga ili oznaku tradicionalnog ugleda poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“¹³³ Također, „predmeti koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka će se oduzeti, a predmeti koji su nastali počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka će se oduzeti i uništiti, osim ako sud odluči da će se uporabljena oznaka učiniti nerazpoznatljivom, a predmeti koji su nastali počinjenjem djela uporabiti u humanitarne svrhe.“¹³⁴

Ovaj članak odgovara čl. 285 KZ-a iz 1997. godine u onom dijelu u kojem se propisuje kaznenopravna zaštita oznake podrijetla proizvoda.¹³⁵

¹³¹ Garačić, Ana. op. cit. (bilj. 102), str. 615

¹³² Ibidem.

¹³³ Ibidem, čl. 289. st. 1.

¹³⁴ Ibidem, čl. 289. st. 2.

¹³⁵ Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 363.

3.7. Povreda industrijskog dizajna

Što se tiče povrede industrijskog dizajna raniji Kazneni zakon iz 1997. godine je predviđao kaznenopravnu zaštitu temeljem odredbe čl. 285. dok novi Kazneni zakon više ne sadrži izričito kazneno djelo povrede industrijskog dizajna što se ističe kao razlika u odnosu na ostala prava intelektualnog vlasništva. Međutim, propisana je prekršajna zaštita prema odredbama Zakona o industrijskom dizajnu, a u slučaju da industrijski dizajn, kao što je prethodno u ovom radu istaknuto, ostvaruje uvjete za autorskopravnu zaštitu moguć je kazneni progon temeljem odredbi koja uređuju kaznena djela povrede autorskog prava.

3.8. Javna objava presude

Također se nadodaje odredba o **javnoj objavi presude** kojom se određuje kako se na zahtjev oštećenika presuda za kaznena djela iz glave 27. može javno objaviti o trošku počinitelja, ako oštećenik za to ima opravdani interes.¹³⁶ Oštećenik može imati opravdani interes za objavu presude ponajprije u situacijama u kojima su povrijeđena moralna prava nositelja intelektualnog vlasništva, premda nisu isključene ni situacije kada bi povrede imovinskih prava mogle zahtijevati objavu presude.¹³⁷

4. Statistika o kaznenopravnim povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj

U ovom dijelu rada prikazati će se statistički podaci o postupanju Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog odvjetništva te sudova u pogledu pojedinih kaznenih djela povrede prava intelektualnog vlasništva za područje Republike Hrvatske u razdoblju od 2015. do 2022. godine prema izvješću Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.

Prema dostupnim podacima za razdoblje od 2017. do 2022. godine Ministarstvo unutarnjih poslova za kaznena djela povrede autorskih srodnih prava je sveukupno prijavilo 6

¹³⁶ Ibidem, čl. 290. st. 3.

¹³⁷ Turković, Ksenija et al. op. cit. (bilj. 78), str. 364.

osoba za počinjenje 7 djela.¹³⁸ Pritom je bitno naglasiti da se počinitelje više kaznenih djela bilježi samo jednom. Navedeni podaci se odnose na kazneno djelo nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača. Za kazneno djela povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača nema zabilježenih kaznenih djela i prijavljenih osoba.¹³⁹ To proizlazi djelomično iz razloga što se kazneno djelo povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača progoni na prijedlog oštećene ili druge zainteresirane osobe. Za kazneno djelo povrede autorskih i drugih srodnih prava nema prijavljenih osoba i kaznenih djela.¹⁴⁰ Što se tiče kaznenih djela povrede prava industrijskog vlasništva bile su prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova prijavljene 44 osobe za počinjenje 247 djela. Ovi se podaci u potpunosti odnose na kazneno djelo povrede žiga dok za preostala kaznena djela iz prava industrijskog vlasništva (povrede prava na izum te povreda registrirane oznake podrijetla) nema prijavljenih osoba i kaznenih djela.¹⁴¹ U 2022. godini prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova nema prijavljenih osoba i kaznenih djela za povrede prava autorskog prava dok je za povrede prava industrijskog vlasništva su bilo prijavljeno 5 osoba za počinjenje 5 kaznenih djela.¹⁴²

Ne mogu se u potpunosti usporediti statistički podaci o kaznenim djelima protiv intelektualnog vlasništva evidentirani od strane Ministarstva unutarnjih poslova i Državnog odvjetništva s obzirom da se način prikupljanja i evidentiranja podataka između ovih dvaju institucija razlikuje. Kad je jedna osoba počinila dva ili više kaznenih djela, u statističke tabele Ministarstva unutarnjih poslova bilježi se samo jednom, i to za najteže kazneno djelo. Također, od utjecaja je i činjenica da postupajući po kaznenoj prijavi državno odvjetništvo može izvršiti i pravnu prekvalifikaciju kaznenog djela.¹⁴³ Uzimajući u obzir prethodno

¹³⁸ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Statistički podaci o povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Godišnje izvješće za 2022. godinu. Zagreb, rujan 2023., str. 42.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Ibidem.

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Ibidem, str. 6.

¹⁴³ Ibidem, str. 41.

navedeno, dostupni statistički podatci iz nadležnosti Državnog odvjetništva Republike Hrvatske će biti prikazani za svako pojedino kazneno djelo povrede prava intelektualnog vlasništva u razdoblju od 2015. do 2022. godine. Prvo će biti prikazana statistika za kaznena djela **povrede prava autorskog i srodnih prava**. U navedenom razdoblju, što se tiče kaznenog djela povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača može se vidjeti da je ukupno bilo prijavljeno 28 osoba. Ovdje se uzima u obzir da se navedeno kazneno djelo progoni po prijedlogu oštećenika ili druge zainteresirane osobe pa s obzirom na to Ministarstvo unutarnjih poslova je podnijelo samo 2 prijave. Državno odvjetništvo je ukupno u razdoblju od 2015. do 2022. godine riješilo 17 slučajeva dok je 11 slučajeva ostalo neriješeno. U svih 17 slučajeva nije bila podignuta optužnica te su prijave bile odbačene.¹⁴⁴ Što se tiče kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog djela ili umjetnika izvođača u navedenom razdoblju je bilo prijavljeno 98 osoba, od čega je Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo prijavu protiv 27 osoba. Državno odvjetništvo je ukupno riješilo 52 slučaja, od čega je u 42 slučaja prijava bila odbačena, a tek u 7 slučajeva je bila podignuta optužnica.¹⁴⁵ Gledajući podatke o kaznenim djelima povrede autorskih prava u razdoblju od 2015. do 2022. godine može se vidjeti trend pada prijavljenih osoba te je Državno odvjetništvo podnijelo optužnicu samo u 7 slučajeva. Kod kaznenog djela povrede drugih autorskim srodnim pravima prema podacima Državnog odvjetništva bila je prijavljena 31 osoba, od čega je Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo prijavu u 5 slučajeva. Ukupno je riješeno 15 slučajeva, od čega je optužnica bila podignuta u samo 5 slučajeva.¹⁴⁶

U pogledu kaznenih djela **povrede prava industrijskog vlasništva**, za kazneno djelo povrede prava na izum, ukupno je bilo prijavljeno 12 osoba, od čega je Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo prijavu u jednom slučaju. Ukupno je riješeno 4 slučaja te ni u jednom slučaju nije bila podignuta optužnica. Zanimljivo je za istaknuti kako su sva 4 slučaja

¹⁴⁴ Ibidem, str. 46.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibidem, str. 49.

bila riješena 2015. godine, a od tada do 2022. godine nije riješen ni jedan slučaj iako je od 2016. godine pa do 2022. godine bilo prijavljeno 8 osoba od ukupno prijavljenih 12 osoba u razdoblju od 2015. do 2022. godine.¹⁴⁷ Za kazneno djelo povrede žiga je u promatranom razdoblju bilo prijavljeno 136 osoba, od čega je Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo prijavu u 35 slučajeva. Od toga je 61 slučaj bio riješen, a optužnica je podignuta u 31 slučaju.¹⁴⁸ Za kazneno djelo povrede registrirane oznake podrijetla su bile u promatranom razdoblju prijavljene samo 3 osobe, od čega ni u jednom slučaju nije bila podignuta optužnica.¹⁴⁹

Iz statističkih podataka za razdoblje od 2015. do 2022. godine se može uočiti trend smanjenja broja prijavljenih osoba za kaznena djela povrede prava autorskog i srodnih prava dok trend prijavljenih osoba za kaznena djela povrede prava industrijskog vlasništva varira ovisno o pojedinoj godini, ali ne može se ustvrditi da postoji trend smanjenja. U prilog navedenom govori i činjenica da u promatranom razdoblju je sveukupno prijavljeno 308 osoba za kaznena djela povrede prava industrijskog vlasništva naspram 157 prijavljenih osoba za kaznena djela povrede autorskih i srodnih prava.

U razdoblju od 2015. do 2022. godine, u pogledu kaznenog djela povrede osobnih prava autora ili umjetnika izvođača, ukupno je bila optužena samo 1 osoba u pogledu koje je bila donesena odbijajuća presuda.¹⁵⁰ Ovaj podatak nije iznenađujuć ako se uzmu u obzir prethodno izneseni podaci jer u navedenom razdoblju državno odvjetništvo nije podnijelo ni jednu optužnicu. Što se tiče kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, ukupno je u promatranom razdoblju optuženo 16 osoba od čega su 7 osoba proglašene krivima.¹⁵¹ Za kazneno djelo povrede autorskom srodnih prava bilo je u istom razdoblju optuženo 13 osoba od čega je 5 osoba proglašeno krivima.¹⁵²

¹⁴⁷ Ibidem, str. 50.

¹⁴⁸ Ibidem, str. 51.

¹⁴⁹ Ibidem.

¹⁵⁰ Ibidem, str. 57.

¹⁵¹ Ibidem, str. 58.

¹⁵² Ibidem, str. 59.

Za kazneno djelo povrede prava na izum je ukupno optuženo 2 osobe od čega ni jedna osoba nije bila proglašena krivom. Oba slučaja su riješena 2016. godine te od tada do 2022. godine nije bilo optuženih osoba.¹⁵³ U pogledu kaznenog djela povrede žiga, ukupno je optuženo 65 osoba, od čega je čak 59 osoba proglašeno krivima. Za kazneno djelo povrede registrirane oznake podrijetla nije bilo optuženih osoba u ovom razdoblju.¹⁵⁴

Iz prethodno navedenih podataka može se uočiti kako je kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva manje korištena od drugih načina zaštite prava intelektualnog vlasništva. Naime, U 2022. godini Carinska uprava je pokrenula 760 postupaka vezano uz uvoz pošiljaka za koje se sumnjalo da sadrže proizvode kojima se povrjeđuju prava intelektualnog vlasništva od kojih je 22 (2,9%) pokrenuto po službenoj dužnosti, a 738 (97,1%) na temelju zahtjeva nositelja prava.¹⁵⁵ Također, nositelji prava intelektualnog vlasništva pokrenuli su u 2022. godini pred nadležnim trgovačkim sudovima ukupno 368 građanskih postupaka, od čega je većina predmeta bilo iz područja autorskog ili srodnih prava, a preostali predmeti odnosili su se na druga područja intelektualnog vlasništva.¹⁵⁶ Uz to, u 2022. godini 3.429 fizičkih te pravnih i odgovornih osoba okrivljeno je u prekršajnim postupcima zbog povreda propisa o intelektualnom vlasništvu, od čega 3.376 zbog povrede propisa o autorskom pravu, 49 zbog povrede propisa o žigu te 4 zbog povrede propisa o industrijskom dizajnu.¹⁵⁷ Moglo bi se slijedom toga i donijeti zaključak o određenom izostanku interesa za poduzimanje radnji usmjerenih na kazneni progon, i to kako sa strane oštećenika i drugih zainteresiranih osoba tako i sa strane Državnog odvjetništva. Razlog tome može proizlaziti iz nedovoljne svijesti javnosti o zakonitom korištenju i načinu zaštite intelektualnog vlasništva. No, kulturnim, tehnološkim i ekonomskim napretkom društva nositelji prava intelektualnog vlasništva postaju sve više svakodnevno izloženi povredama.

¹⁵³ Ibidem, str. 60.

¹⁵⁴ Ibidem, str. 61.

¹⁵⁵ Ibidem, str. 4.

¹⁵⁶ Ibidem, str. 8.

¹⁵⁷ Ibidem, str. 9.

Stoga je potrebno osim uspostave učinkovitog sustava zaštite poboljšati i informiranost ne samo građana već i drugih institucija koji su čimbenici sustava zaštite poput policije, državnog odvjetništva, pa sve do sudaca kako bi povrede intelektualnog vlasništva bile pravovremeno otkrivene i sankcionirane. Posebna pažnja ovoj problematici bila je posvećena u Nacionalnoj strategiji razvoja sustava intelektualnog vlasništva Republike Hrvatske za razdoblje od 2010. do 2012. godine. Tim dokumentom htjela se „...osigurati razina zaštite prava intelektualnog vlasništva jednaka razini zaštite koja postoji u EU i usklađenost sa svim međunarodnim ugovorima koje je RH sklopila u tom području, kao i osiguravanje optimalnih uvjeta za naprednu primjenu intelektualnog vlasništva, kao poluge gospodarskog rasta i pokretača znanstvenog, kulturnog i ukupnog društvenog napretka, jednake uvjetima u vodećim zemljama EU-a.“¹⁵⁸ Jedan od ciljeva navedene strategije bio je i „...informiranje javnosti i povećanje stupnja javne svijesti o važnosti intelektualnog vlasništva i društvenoj koristi koju donosi uređen sustav zaštite, provedbe i primjene intelektualnog vlasništva.“¹⁵⁹ Hrvatski sabor je 2021. donio Nacionalnu razvojnu strategiju Republike Hrvatske do 2030. godine u kojoj se kao središnja točka razvojnih prioriteta na području znanosti i istraživanja navodi stvaranje uvjeta pogodnih za snažniju komercijalizaciju istraživanja i inovacija, daljnje jačanje instrumenata državnih potpora radi podrške znanstveno-istraživačkim projektima i sektorima utemeljenima na znanju te se naglasak, između ostalog, stavlja i na osnaženje zakonodavnog okvira koji regulira patente i intelektualno vlasništvo.¹⁶⁰

5. Pravo intelektualnog vlasništva u suvremenom digitalnom okruženju

Razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija u digitalnom dobu su dovele do nove globalne prijetnje kibernetičkog kriminala. Zanimljivo je za istaknuti da gotovo 25 posto

¹⁵⁸ Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Nacionalna strategija intelektualnog vlasništva, <https://www.dziv.hr/hr/nacionalna-strategija/> (10.11.2023.)

¹⁵⁹ Ibidem.

¹⁶⁰ Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. NN (13/2021)

kibernetičkog kriminala otpada na krađu intelektualnog vlasništva.¹⁶¹ Što možda i nije začuđujuće uzevši u obzir da je digitalno doba sa sobom donijelo i nove fenomene digitalnog piratstva koji predstavljaju prijetnju autorskom i srodnim pravima. S druge strane, prava industrijskog vlasništva, posebice žig, dizajn i zemljopisna oznaka podrijetla i dalje se više ugrožavaju u materijalnom okruženju, dok internet služi više u svrhu brže i dostupnije ponude i distribucije krivotvorina.¹⁶² Potrebno je naglasiti razliku između pojmova krivotvorenja i piratstva. **Krivotvorenjem** se u pogledu prava intelektualnog vlasništva smatra izrada proizvoda koji imitiraju originalni proizvod tako da na prvi pogled stvaraju dojam da se radi o originalnom proizvodu pri čemu se zapravo stječe korist od ugleda koji uživa originalni proizvod, žig ili nositelj žiga.¹⁶³ **Piratstvom** se, s druge strane, naziva svako neovlašteno korištenje autorskog djela. Danas krivotvorenje i piratstvo pogađaju veliki broj industrijskih proizvoda kao što su lijekovi i medicinski proizvodi, prehrambeni proizvodi, strojevi i rezervni dijelovi, električni i elektronični proizvodi, luksuzni proizvodi, odjeća i modni dodaci, zabavni sadržaj, softver te igračke.¹⁶⁴

5.1. Kibernetički kriminal

Ne postoji općeprihvaćena definicija kibernetičkog kriminala (*eng. cybercrime*). Moguće ga je definirati kao „...oblik kriminalnog ponašanja, kod koga se korištenje kompjutorske tehnologije i informatičkih sustava manifestira kao način izvršenja kaznenih djela, ili se kompjutor manifestira kao način izvršenja kaznenih djela, ili se kompjutor upotrebljuje kao sredstvo ili cilj izvršenja, čime se ostvaruje neka u kaznenopravnom smislu relevantna posljedica.“¹⁶⁵ Vijeće Europe je 2001. godine usvojilo Konvenciju o kibernetičkom kriminalu. Tim dokumentom je bila istaknuta potreba međudržavne suradnje i suradnje s

¹⁶¹ „Kibernetički kriminal svijet stoji gotovo 600 milijardi dolara“, <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/kiberneticki-kriminal-svijet-stoji-gotovo-600-milijardi-dolara---507678.html> (7.12.2023.)

¹⁶² Josipović, Ivo; Matanovac, Romana. op. cit. (bilj. 73), str. 184.

¹⁶³ Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je krivotvorenje?, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-krivotvorenje/> (10.11.2023.)

¹⁶⁴ Stop krivotvorinama i piratstvu. Osobito pogođeni industrijski sektori, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/osobito-pogodeni-ind-sektori/> (11.10.2023.)

¹⁶⁵ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 412

privatnim sektorom u borbi protiv kibernetičkog kriminala te potreba zaštite legitimnih interesa svih osoba vezano uz uporabu i razvoj informacijskih tehnologija.¹⁶⁶

Prema Konvenciji kaznena djela se mogu grupirati u nekoliko grupa: kaznena djela protiv tajnosti, nepovredivosti i dostupnosti podataka spremljenih na računalima i samih sustava (nezakoniti pristup, nezakonito presretanje, ometanje podataka, ometanje sustava, zloraba naprava); kaznena djela počinjena uz pomoć računala (računalne prijave i krivotvorenja); kaznena djela vezana uz sadržaj podataka na računalima (prvenstveno vezano uz distribuciju i širenje dječje pornografije) te kaznena djela vezana uz kršenje autorskih i srodnih prava.¹⁶⁷ Pri implementaciji navedenih djela iz Konvencije u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske prema trenutno važećem KZ-u samo su djela iz prve i druge grupe izdvojena u zasebnu glavu 25. KZ-a (kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka), dok je kazneno djelo u svezi s dječjom pornografijom propisano u glavi 12. KZ-a (kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta) u širom opsegu nego što je to predviđeno Konvencijom, a kaznena djela povrede autorskih i srodnih prava propisana su u glavi 27. KZ-a u širem opsegu pružajući zaštitu i moralnim pravima autora što Konvencija izričito isključuje.¹⁶⁸

Uz djela računalnog kriminala vežu se određene osobitosti. Tako je zbog prirode tih djela teško njihovo pravovremeno otkrivanje.¹⁶⁹ Također, „postoji višestruka depersonalizacija kriminala, jer žrtve često nisu ljudske, a počinitelje je gotovo nemoguće otkriti.“¹⁷⁰ Može se reći i da postoji posebna motivacija počinitelja koja više predstavlja neki izazov nego što se sastoji u činjenju štete i ostvarivanju neke koristi.¹⁷¹ Broj potencijalnih počinitelja je sve veći zbog široke mogućnosti informatičke izobrazbe te se stalno smanjuje

¹⁶⁶ Dragičević, Dražen. Pravna informatika i pravo informacijskih tehnologija, Zagreb, Narodne novine, 2015, str. 197.

¹⁶⁷ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 415.

¹⁶⁸ Dragičević, Dražen. op. cit. (bilj. 166), str. 200.

¹⁶⁹ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 413.

¹⁷⁰ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 414.

¹⁷¹ Ibidem.

donja starosna granica počinitelja.¹⁷² Svaka nova tehnologija sa sobom otvara nove mogućnosti zloporaba.¹⁷³ Ovakav oblik kriminala dostiže razvojem društva konstantno nove dimenzije s obzirom da se radi o globalnom prostoru na kojem bi kazneno djelo moglo biti počinjeno. Naime, „jedna od karakteristika virtualnog svijeta je u tome da različite osobe, pa i one koje čine različite vrste kaznenih djela, mogu brzo, jednostavno i anonimno komunicirati. Ta njihova komunikacija je transnacionalna, za razliku od sustava kaznenog pravosuđa koje zastaje na državnim granicama, što svakako predstavlja velik problem u suzbijanju različitih vrsta kompjutorskog kriminala.“¹⁷⁴ Sve prethodno navedeno nameće potrebu suradnje na međunarodnoj razini na planu suzbijanja oblika kriminaliteta u ovom području.

Danas se intenzivira aktivnost u okrilju međunarodnih tijela i organizacija sa ciljem sprječavanja i kažnjavanja počinitelja kaznenih djela kompjutorskog kriminala. No, ta aktivnost nailazi na određene probleme. Problemi proizlaze prvenstveno iz nemogućnosti postizanja globalne suglasnosti oko načina tretiranja i svladavanja ovog oblika kriminala te suglasnosti oko pravnog definiranja pojma kompjutorskog kriminala.¹⁷⁵ To dovodi i do različitih nacionalnih proceduralnih prava te teškoća u postizanju dogovora i zajedničke provedbe istrage.¹⁷⁶ Jedan od iskoraka po pitanju ovog problema su napravile Republika Hrvatska i Sjedinjene Američke Države. Na međunarodnoj konferenciji o borbi protiv kibernetičkog kriminala u Šibeniku koja se održala svibnju 2023. okupili su se vodeći stručnjaci državnih odvjetništava, policije, centara za kibernetičku sigurnosti i pravosudnih institucija država iz Sjedinjenih Američkih Država i zemalja Jugoistočne Europe. Republika Hrvatska i Sjedinjene Američke Države su tom prilikom potpisali Memorandum koji bi trebao osigurati kvalitetniju i tješnju suradnju te razmjenu informacija u području transnacionalnog

¹⁷² Pavlović, Šime. Kompjutorska kaznena djela u Kaznenom zakoniku, Zagreb, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, broj 2/2003, str. 640

¹⁷³ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 414.

¹⁷⁴ Derenčinović, Davor. Prikaz kolokvija AIDP-a o kibernetičkom kriminalu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, br. 1, 2003, str. 223.

¹⁷⁵ Zlatović, Dragan. op. cit. (bilj. 56), str. 413.

¹⁷⁶ Ibidem.

kibernetičkog kriminala kojim Sjedinjene Američke Države prepoznale ključnu ulogu Republike Hrvatske u borbi protiv kibernetičkog kriminala na području Jugoistočne Europe.¹⁷⁷

Od važnosti je posebno istaknuti kaznena djela računalnog kriminala koja predstavljaju prijetnju autorskim i srodnim pravima. Problem piratstva, naime, datira još od početka osamdesetih godina kada se na komercijalnoj osnovi počeo nuditi softver.¹⁷⁸ Digitalizacijom i pojavom novih audio i audiovizualnih formata piratstvo se ubrzo proširilo prvo na područje glazbene te potom i filmske industrije. Sve širim korištenjem internetskih servisa, posebno peer-to-peer mreža i komunikacijskih protokola već krajem prošlog stoljeća je digitalno piratstvo dobilo velike razmjere i nanijelo goleme štete gospodarstvu.¹⁷⁹ Postoje različiti pojavni oblici piratstva kao što su softversko piratstvo, internetsko piratstvo, crno i sivo piratstvo. Sivim piratstvom naziva se „...neovlašteno iskorištavanje autorskih audio djela (glazbe) i audiovizualnih djela (filmovi, glazbeni spotovi, video sadržaji i sl.) u javnosti (npr. u poslovnom lokalu, na koncertu i sl.) radi stjecanja materijalne ili druge koristi a bez odobrenja autora i drugih nositelja prava na djelu, odnosno udruga koje njihova prava ostvaruju.“¹⁸⁰ Crnim piratstvom smatra se „...neovlašteno umnožavanje (kopiranje) i stavljanje u promet (prodaja) audio i audiovizualnih snimki.“¹⁸¹ Internetskim piratstvom naziva se „...neovlašteno korištenje (davanje na korištenje, skidanje, distribuiranje) audio i audiovizualnih djela na internetu“¹⁸² Uz pojam piratstva veže se i pojam piratskih proizvoda. Piratski proizvodi su neovlašteno umnoženi primjerci djela zaštićenog autorskim pravom, odnosno svi oni proizvodi koji su izrađeni odnosno umnoženi bez odobrenja nositelja prava ili

¹⁷⁷ „Potpisan Memorandum o razumijevanju o suzbijanju kibernetičkog kriminala između SAD-a i Hrvatske“, <https://mpu.gov.hr/vijesti/potpisan-memorandum-o-razumijevanju-o-suzbijanju-kibernetickog-kriminala-izmedju-sad-a-i-hrvatske/27055> (7.12.2023.)

¹⁷⁸ Dragičević, Dražen. op.cit. (bilj. 166), str. 214.

¹⁷⁹ Ibidem.

¹⁸⁰ Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je piratstvo?, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-piratstvo/> (11.10.2023.)

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Ibidem.

osobe koja je ovlaštena od nositelja prava, bilo da su napravljeni neposredno ili posredno od predmeta zaštite.¹⁸³ Stavljanjem u promet piratskih proizvoda krše se odredbe Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima te, u određenim slučajevima, odredbe glave 27 Kaznenog zakona. Svaki oblik piratstva izlaže korisnike vrlo velikim rizicima. Pojedinci koji se upute u prijenos piratskog sadržaja na tzv. *peer-to-peer* mrežama izlažu sebe visokim i skupim rizicima krađe identiteta, rizicima špijunskog softvera, pa i mogućoj kaznenoj prijavi.¹⁸⁴ S druge strane, piratstvom se nanosi izravna šteta kreativnim ljudima u vidu izostanka materijalne kompenzacije što ih onemogućuje da i u budućnosti rade i stvaraju novu vrijednost. Zbog same prirode piratskih djelatnosti u najširem smislu nemoguće je precizirati opseg štete nastao počinjenjem neovlaštenog korištenja i distribucije zaštićenog sadržaja. Ipak, procjena je da glazbena industrija u Hrvatskoj godišnje gubi preko 150 milijuna kuna.¹⁸⁵

U Republici Hrvatskoj je od važnosti za istaknuti slučaj internetske stranice „Filmovita“. Naime, dvoje hrvatskih državljana su pod sumnjom da su počinili više kaznenih djela iz domene gospodarskog kriminaliteta - nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285 KZ-a), neovlašten pristup (čl. 266 KZ-a) i pranje novca (čl. 265 KZ-a).¹⁸⁶ Sumnja se kako su „...kaznena djela počinili u razdoblju od početka 2014. godine do 25. listopada 2016. godine, a na štetu tvrtke sa sjedištem u Zagrebu. 30-godišnjaka se sumnjiči da je kao administrator internetske stranice Filmovita na njoj prodavao oglasni prostor i oglašavao je na društvenoj mreži Facebook iako nije registriran za tu djelatnost.“¹⁸⁷ Naime, 30-godišnjak je protivno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima te Zakonu o audiovizualnim djelatnostima i bez odobrenja autora ili nositelja autorskog prava

¹⁸³ Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je piratstvo, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-piratstvo/> (7.12.2023.)

¹⁸⁴ Stop krivotvorinama i piratstvu. Pogođene skupine, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/pogodene-skupine/> (7.12.2023.)

¹⁸⁵ Hrvatska diskografska udruga. Antipiratska aktivnost, <https://hdu.hr/antipiratska-aktivnost/> (7.12.2023.)

¹⁸⁶ „Uhićen vlasnik Filmovite. Na ilegalno objavljenim filmovima zaradio 600.000 kuna“, <https://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/uhicen-vlasnik-portala-filmovita-tereti-ga-se-za-gospodarski-kriminal---45525.html> (8.12.2023.)

¹⁸⁷ Ibidem.

stavio na raspolaganje korisnicima internetske stranice najmanje 1251 film koji je prethodno obradio, distribuirao i na drugi način putem interneta javnosti priopćavao tuđa autorska djela i na temelju toga neovlašteno prodavao oglasni prostor čime su za sebe ostvarili protupravnu imovinsku korist od najmanje 600.000 kuna, a domaće trgovačko društvo kao nositelja autorskog prava oštetili za 3.927.180 kuna.¹⁸⁸ U konačnici, „30-godišnjak je nakon kriminalističkog istraživanja kazнено prijavljen za kaznena djela nedozvoljena uporaba autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača, neovlašten pristup i pranje novca, a 27-godišnjakinja je prijavljena za kazneno djelo pranje novca. Oboje osumnjičenih predani su pritvorskom nadzorniku. Sudac istrage Županijskog suda u Rijeci prihvatio je prijedlog za određivanje istražnog zatvora protiv 30-godišnjaka zbog opasnosti od utjecaja na sudionike i ponavljanja kaznenog djela. 27-godišnjakinja je nakon ispitivanja puštena da se u nastavku postupka brani sa slobode.“¹⁸⁹ Prema javno dostupnim informacijama u trenutku pisanja ovog rada čeka se ishod sudskog postupka. U ovakvim slučajevima postupaju policijski službenici, a uvjet za kazneni progon je da je osoba pribavila znatnu imovinsku korist ili prouzrokovala znatnu imovinsku štetu.¹⁹⁰ Ministarstvo unutarnjih poslova navodi da u slučaju da se radi o kaznenim djelima protiv računalnih sustava, programa i podataka te protiv intelektualnog vlasništva da „...policija može, na temelju naloga suca istrage, a radi prikupljanja dokaza, putem Operativno-tehničkog centra za nadzor telekomunikacija od operatora javnih komunikacijskih usluga zatražiti provjeru istovjetnosti, trajanja i učestalosti komunikacije s određenim elektroničkim komunikacijskim adresama, utvrđivanje položaja komunikacijskog uređaja, kao i utvrđivanje mjesta na kojima se nalaze osobe koje uspostavljaju elektroničku komunikaciju, te identifikacijske oznake uređaja“.¹⁹¹ Državni zavod za intelektualno

¹⁸⁸ Ibidem.

¹⁸⁹ „Gospodarski kriminalitet. Uhićen vlasnik Filmovite, zaradio najmanje 600 tisuća kuna na ilegalnim filmovima“, <https://www.nacional.hr/gospodarski-kriminalitet-uhicen-vlasnik-filmovite-zaradio-najmanje-600-tisuca-kuna-na-ilegalnim-filmovima/> (8.12.2023.)

¹⁹⁰ „Skidate li serije i filmove s interneta? Prijete visoke kazne“, <https://n1info.hr/vijesti/skidate-li-serije-i-filmove-s-interneta-prijete-vam-vrlo-visoke-kazne/> (8.12.2023.)

¹⁹¹ Ibidem.

vlasništvo navodi da i samo preuzimanje sadržaja predstavlja povredu propisa o zaštiti autorskog i srodnih prava no da porastom legalnih streaming platformi očekuje daljnje smanjenje stope piratstva.¹⁹²

5.2. Krivotvorenje

Piratstvo i krivotvorenje srodni su po tome što se u oba slučaja radi o neovlaštenom korištenju prava intelektualnog vlasništva. Ova dva slučaja neovlaštenog korištenja prava intelektualnog vlasništva se mogu međusobno i preklapati, „primjerice kada piratski proizvod u potpunosti (npr. vanjskim dizajnom, ambalažom, žigom) imitira originalni proizvod u kojem je materijaliziran predmet zaštite autorskim i srodnim pravom, te tako ujedno predstavlja i krivotvorinu.“¹⁹³ Najčešći razlog krivotvorenja je nelegitimno stjecanje koristi od ugleda ili popularnosti koju kod potrošača uživa originalni proizvod, žig ili nositelj žiga. Krivotvoreni proizvodi su u pravilu proizvodi slabije i neprovjerene kvalitete u odnosu na izvorni proizvod. Lažnim označavanjem žigom određenog nositelja na krivotvorenim proizvodima narušava se kako ugled dotičnog žiga ili tvrtke tako i pravedna tržišna utakmica, budući da stjecanje ugleda ili popularnosti proizvoda, žiga ili tvrtke zahtijeva znatna ulaganja.¹⁹⁴ Razlog tome je da „razvoj nove tehnologije, inovativnog proizvoda ili lijeka zahtijeva znatna ulaganja u znanje, istraživanje i razvoj, a da bi konačni proizvod došao do potrošača potrebna su ulaganja u njegovo ispitivanje, promociju i marketing.“¹⁹⁵ Kupnjom krivotvorenih proizvoda potrošači dobivaju proizvod loše ili u najmanju ruku neprovjerene kvalitete, čime mogu biti izloženi opasnosti po zdravlje i vlastitu sigurnost te ne dobivaju mogućnost reklamacije ili odštete u slučaju neispravnosti proizvoda¹⁹⁶

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je krivotvorenje, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-krivotvorenje/> (7.12.2023.)

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Stop krivotvorinama i piratstvu. loc. cit. (bilj. 184)

¹⁹⁶ Ibidem.

Posljednjih godina prisutnost krivotvorenih proizvoda koji se koriste za poboljšanje zdravlja ljudi je u porastu u cijelom svijetu. **Krivotvorenim lijekovima i medicinskim proizvodima** ugrožava se javno zdravlje i zdravlje pojedinca te je nužno posebno navesti da je Kazneni zakon izričito inkriminirao takvo ponašanje 2011. godine. Kazneni zakon tako u čl. 185. propisuje „...tko proizvede krivotvoren lijek, djelatnu tvar, pomoćnu tvar, medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor, ili preinači pravi lijek, djelatnu tvar, pomoćnu tvar ili medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“¹⁹⁷ Također, „...kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko nabavlja ili nudi da nabavi, skladišti, uvozi ili izvozi, stavi u promet kao pravi, krivotvoren ili preinačen lijek, djelatnu tvar, pomoćnu tvar, medicinski proizvod, njegove sastavne dijelove ili pribor.“¹⁹⁸ Nadalje, „...tko izradi lažno ili preinači izvorno unutarnje ili vanjsko pakovanje lijeka ili medicinskog proizvoda, sažetak opisa svojstava lijeka, uputu o lijeku, uputu za uporabu medicinskog proizvoda, dokumentaciju o djelatnoj ili pomoćnoj tvari, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“¹⁹⁹ Istom kaznom kaznit će se i „...tko upotrijebi izvorno unutarnje ili vanjsko pakovanje lijeka ili medicinskog proizvoda, sažetak opisa svojstava lijeka, uputu o lijeku, uputu za uporabu medicinskog proizvoda, dokumentaciju o djelatnoj ili pomoćnoj tvari, izvan onoga za što su bili namijenjeni u legalnom snabdjevnom lancu lijekova i medicinskih proizvoda.“²⁰⁰ Kvalificirani oblik djela biti će počinuti „...tko djelo iz stavka 1, 2., 3. i 4. ovoga članka počini zloupotrebljavajući povjerenje koje uživa kao stručnjak, proizvođač ili dobavljač, ili ga počini putem sredstava pogodnih za masovnu distribuciju kao što su informacijski sustavi uključujući i Internet...“ Za kvalificirani oblik se predviđa kazna zatvora od jedne do osam godina. Također je propisano i kažnjavanje pokušaja kaznenog djela opisanog u čl. 185. st. 3. i 4. te će se

¹⁹⁷ Kazneni zakon, čl. 185. st. 1. (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

¹⁹⁸ Ibidem, čl. 185. st. 2.

¹⁹⁹ Ibidem, čl. 185. st. 3.

²⁰⁰ Ibidem, čl. 185. st. 4.

proizvodi i sredstva za proizvodnju oduzeti. Također, „kako su ova djela prvenstveno koncipirana kao formalna kaznena djela gdje posljedica ne ulazi u biće djela, a niti su posebno spomenuta u članku 192. Kaznenog zakona koje definira teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi, valja reći da će, ako je došlo do posljedica, ova djela biti u stjecaju s kaznenim djelima protiv života i tijela, odnosno s kaznenim djelom nesavjesnog liječenja (čl. 181. Kaznenog zakona) kada je u pitanju zdravstveni radnik kao počinitelj, odnosno s kaznenim djelom širenja i prenošenja zarazne bolesti (čl. 180. Kaznenog zakona) ako je ujedno došlo i do širenja i prenošenja zarazne bolesti.“²⁰¹ Pojava krivotvorenih zdravstvenih proizvoda je u posljednje vrijeme, osobito za vrijeme pandemije COVID-19, u porastu u cijelom svijetu. Danas se procjenjuje da 10 posto ukupne globalne trgovine lijekovima predstavlja tržište krivotvorenih lijekova.²⁰² U Republici Hrvatskoj do sada nije bila zabilježena prodaja krivotvorenih lijekova u ovlaštenim prodajnim mjestima, ali najveću opasnost za prodaju krivotvorenih lijekova predstavlja internet. Neke procjene pokazuju da je više od polovice lijekova koji se oglašavaju putem interneta krivotvoreno.²⁰³ Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije može se uočiti da se u razvijenim zemljama najviše krivotvore lijekovi za poboljšanje stila života (lijekovi za liječenje erektilne disfunkcije, lijekovi za liječenje pretilosti, intelektualni stimulansi, kortikosteroidi, antihistaminici i sl.), dok u zemljama u razvoju ima najviše krivotvorina među lijekovima za liječenje po život opasnih bolesti (antibiotici, onkološki lijekovi, analgetici, kardiovaskularni lijekovi, antivirusni, antimalarici i sl.).²⁰⁴ U borbi protiv krivotvorenih lijekova na području Republike Hrvatske postoji suradnja između policije, carine, Ministarstva zdravstva te Agencije za medicinske lijekove i proizvode (HALMED). Naime, „prije stavljanja na tržište, svaki lijek mora proći

²⁰¹ Sokanović Lucija, Roksandić Sunčana, Stošić Ivan. Pravo na zdravlje vs. krivotvorenje medicinskih proizvoda u vrijeme pandemije covid-19, str. 9.

²⁰² Stop krivotvorinama i piratstvu. Osobito pogođeni industrijski sektori, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/osobito-pogodeni-ind-sektori/lijekovi/> (11.10.2023.)

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ HALMED. Krivotvoreni lijekovi, <https://www.halmed.hr/Promet-proizvodnja-i-inspekcija/Krivotvoreni-lijekovi/> (10.11.2023.)

opsežne provjere pri HALMED-u. Odobravanjem lijekova nadzor nad njima ne prestaje, već se oni i nakon stavljanja na tržište neprekidno prate kroz niz mehanizama. Nadzor nad prometom lijekova obavlja Farmaceutska inspekcija Ministarstva zdravstva. U slučaju pronalaska sumnjivog proizvoda u prometu, započinje postupak, a u istragu se prema potrebi uključuje i policija.²⁰⁵ Također, svaki građanin može u slučaju bilo kakve sumnje u pojavu krivotvorenih lijekova obavijestiti HALMED. Od izuzetne važnosti je ovdje i međunarodna suradnja regulatornih tijela za lijekove, policije, carine, pravosudnih tijela i farmaceutske industrije. Europska unija je prepoznala važnost ovog problema te je u tu svrhu donijela Direktivu 2011/62/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2011. o izmjeni Direktive 2001/83/EZ o zakoniku Zajednice koji se odnosi na lijekove za primjenu kod ljudi, u svrhu prevencije unosa krivotvorenih lijekova u legalni opskrbeni lanac. Tom Direktivom je EU „...jasno razradila potrebne mehanizme za borbu protiv krivotvorenih lijekova u legalnom distribucijskom lancu zemalja Europske unije. Direktiva propisuje da će se ulazak krivotvorenih lijekova u legalni lanac opskrbe dodatno spriječiti uvođenjem posebne oznake autentičnosti na svakom pakiranju lijeka („unique identifier“), primjenom dodatnih pravila kontrole i nadzora proizvođača djelatnih tvari te veleprodaje lijekova. Također je razrađena obveza prijavljivanja svake uočene sumnje na krivotvoreni lijek...“²⁰⁶ Također, u siječnju 2020. godine na snagu je stupila i Konvencija Vijeća Europe o krivotvorenju farmaceutskih proizvoda i sličnim kažnjivim djelima koja uključuju prijetnje javnom zdravlju (MEDICRIME) koju je Vijeće Europe usvojilo 2010. godine. Ovom konvencijom se „...prvi put na međunarodnoj razini krivotvorenje lijekova i medicinskih proizvoda, kao i njihova proizvodnja i stavljanje na tržište bez potrebnog odobrenja ili usklađenosti sa sigurnosnim zahtjevima, definiraju kao kaznena djela. MEDICRIME konvencija prvi je međunarodni instrument kaznenog prava koji obvezuje države članice Vijeća Europe da inkriminiraju

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem.

proizvodnju krivotvorenih lijekova i medicinskih proizvoda, opskrbu, ponudu i promet krivotvorenim lijekovima i medicinskim proizvodima te krivotvorenje dokumenata. Konvencija predviđa i osnivanje nadzornog tijela koje će nadgledati implementaciju Konvencije u zemljama članicama Vijeća.²⁰⁷

5.3. Sigurnosna mjera zabrane pristupa internetu

Budući da se kaznena djela o kojima je bilo riječi u ovom poglavlju mogu izvršiti putem interneta, sud počinitelju može izreći sigurnosnu mjeru zabrane pristupa internetu. Sud može izreći ovu mjeru ako nađe da postoji opasnost da će zlouporabom interneta počinitelj ponovno počiniti kazneno djelo.²⁰⁸ Ova mjera se može izreći na razdoblje od 6 mjeseci do 2 godine.²⁰⁹ Osuđenik može podnijeti prijedlog za obustavu izvršenja mjera nakon proteka polovine trajanja mjere i u tom slučaju će sud obustaviti mjeru ako smatra da više ne postoji opasnost od ponavljanja djela.²¹⁰ Osiguranje provođenja ove mjere provodi regulatorno nadležno tijelo za elektroničke komunikacije, odnosno u Republici Hrvatskoj, Hrvatska agencija za poštu i elektroničke komunikacije (HAKOM).²¹¹

Primjena ove mjere je upitna kako sa stajališta Ustavom zajamčenih osobnih prava, pogotovo prava na slobodu izražavanja i primanja informacija kao i sa stajališta prava na rad.²¹² Štoviše, ona može uzrokovati otežanost, ili čak nemogućnost, rehabilitacije počinitelja, u smislu zapreka pri zapošljavanju i zadržavanju posla, odnosno dostavljanju i primanju liječničkih podataka, sprječavanja pristupa obrazovanju ili drugih usluga koje iziskuju korištenje informatičkom i komunikacijskom tehnologijom.²¹³ Također, upitan je i nadzor nad provođenjem ove mjere od strane HAKOM-a. Naime, iako HAKOM može zatražiti od

²⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁸ Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23), čl. 75. st. 1.

²⁰⁹ Ibidem, čl. 75. st. 2.

²¹⁰ Ibidem, čl. 75. st. 3.

²¹¹ Ibidem, čl. 75. st. 5.

²¹² Dragičević, Dražen. op. cit. (bilj. 166), str. 215.

²¹³ Cvitanović, Leo; Glavić, Ivan. Uz problematiku sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 19, broj 2/2012, str. 896.

davatelja usluga pristupa internetu da uskrati pristup internetu osobi kojoj je izrečena ova mjera, drugi oblici provođenja ove mjere ostaju ograničeni zbog tehničkih mogućnosti HAKOM-a te anonimnosti i dostupnosti tehnologija.²¹⁴ Štoviše HAKOM ni „nema sredstvo provjere pridržavaju li se pružatelji usluge pristupa internetu dobivene obavijesti...“²¹⁵ S druge strane, „npr. počinitelj se može koristiti tehnologijom pristupa anonimno s tuđih uređaja ili putem prepaid usluga kod kojih ne treba dati osobne podatke. Tu je i mogućnost bežičnog pristupa s različitih mjesta (javnih pristupnih točaka, internetskih kafića, knjižnica, itd.) upotrebom pristupnih lozinki, računala ili drugih javno dostupnih uređaja.“²¹⁶ Također, u slučaju da je riječ o npr. kućnom računalu nemoguće je provjeriti koristi li se počinitelj sam tim uslugama ili to čini netko od njegovih ukućana.²¹⁷ Trebalo bi uzeti u obzir da u potonjem slučaju nadzor komunikacije bi bio protivan Ustavu koji jamči pravo na tajnost komunikacije.²¹⁸

5.4. Era umjetne inteligencije

Umjetna inteligencija je pristup kojim se nastoje razviti sustavi odnosno strojevi koji su sposobni za obavljanje zadataka koji zahtijevaju ljudsku inteligenciju. To uključuje sposobnost učenja iz podataka, prepoznavanja obrazaca, donošenja autonomnih odluka, a u nekim slučajevima čak i oponašanje ljudskih kognitivnih procesa kao što su razmišljanje i rješavanje problema.²¹⁹ Nema profesije koja je imuna na ubrzani razvoj alata umjetne inteligencije te se ne može više ignorirati njezin utjecaj na društvo. Ona je „osim u alatima za prevođenje, strojnom učenju (*machine learning* – *ML*), internetu stvari (*Internet of Things* - *IoT*), odnedavno je prisutna i u sofisticiranoj varijanti jezičnog modela „ChatGPT“ koji simulira ljudski razgovor u stvarnom vremenu. Budući da umjetna inteligencija može

²¹⁴ Dragičević, Dražen. op. cit. (bilj. 166), str. 216.

²¹⁵ Cvitanović, Leo; Glavić, Ivan. op. cit. (bilj. 213), str. 899.

²¹⁶ Dragičević, Dražen. loc. cit. (bilj. 214)

²¹⁷ Ibidem.

²¹⁸ Ibidem.

²¹⁹ European Innovation Council and SMEs Executive Agency. AI and Intellectual Property (Pt. 1): Safeguarding Creations in the Digital Age, https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/news-events/news/ai-and-intellectual-property-pt-1-safeguarding-creations-digital-age-2023-10-10_en (8.12.2023.)

samostalno generirati velike količine sadržaja, nastale su pravne praznine i otvorena brojna pitanja u pogledu vlasništva nad tim djelima.“²²⁰ Umjetna inteligencija može stvarati glazbu, umjetnost, literaturu i digitalni sadržaj što otvara pitanje koga smatrati autorom takvog djela.

Ured Europske Unije za intelektualno vlasništvo se zalaže za pristup za pristup umjetnoj inteligenciji kao vrijednom alatu za poboljšanje korisničkog iskustva i poboljšanje učinkovitosti.²²¹ Cilj EU-a je „...da umjetna inteligencija pomaže ispitivačima u donošenju odluka o priznanju prava ili preliminarnom odbijanju podnesenih prijava, a ne da AI algoritmi budu donositelji odluka. Što se tiče korisnika, cilj je omogućiti im donošenje informirane odluke prije podnošenja prijave. Prema navodima Odjela za digitalnu transformaciju, intencija EU nije zamijeniti ljudske resurse korištenjem AI alata nego ubrzati usporedbu podnesenih prijava i registriranih žigova ili dizajna, sve zahvaljujući poboljšanim algoritmima.“²²² Ured Europske Unije za intelektualno vlasništvo tako navodi da bi se korištenjem alata umjetne inteligencije u svrhu pretraživanja žigova i dizajna podnositeljima olakšalo predviđanje mogućeg ishoda njihove prijave.²²³ S druge strane, korištenje alata umjetne inteligencije u kreativnom radu bi mogao dovesti u pitanje uzročnu vezu između autora rada i konačnog kreativnog rezultata te se postavlja pitanje da li bi i dalje postojala zaštita autorskih prava čovjeka u takvim situacijama.²²⁴ Zagovornici proširenja zaštite autorskih prava za djela stvorena tehnologijama umjetne inteligencije sugeriraju da bi izostankom zaštite za takva djela kreativnost autora bila ugušena, a razne industrije u kojima su radovi generirani isključivo na takav način i to u izobilju, patili bi od nedovoljne proizvodnje s obzirom da algoritmi umjetne inteligencije mogu iznimno brzo proizvesti veliki broj djela pa bi, suočeni s izborom između korištenja takvog djela, koje je prema važećem EU zakonodavstvu slobodno

²²⁰ Lučić, Dora. Intelektualno vlasništvo u eri umjetne inteligencije, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/intelektualno-vlasnistvo-u-eri-umjetne-inteligencije-54201> (8.12.2023.)

²²¹ Ibidem.

²²² Ibidem.

²²³ Ibidem.

²²⁴ Ibidem.

od zaštite autorskim pravom, i ljudskog autorskog djela za koje autor treba korisniku dati dopuštenje, potrošači mogli više koristiti prvu opciju.²²⁵ Protivnici proširenja zaštite autorskih prava za djela generirana pomoću tehnologije umjetne inteligencije sugeriraju upravo suprotno smatrajući da cilj unutarnjeg tržišta EU ne opravdava priznavanje zaštite autorskim pravom za djela stvorena umjetnom inteligencijom.²²⁶ Ipak postoje neke preporuke kako bi se navedeno pitanje moglo riješiti. Jedna od takvih preporuka je sklapanje ugovora koji bi definirali vlasnička prava nad bilo kojim generiranim sadržajem pritom ne zaboravljajući obratiti pozornost nad autorskim pravima i licencama koje bi bile potrebne za korištenje takvog sadržaja.²²⁷ Jedna od drugih preporuka je povezivanje robne marke sa sadržajem stvorenim umjetnom inteligencijom na način da nakon što bi se postigla sigurnost da sadržaj koji je stvoren je jedinstven i ima komercijalnu vrijednost da bi ga trebalo registrirati kao zaštićeni znak za proizvod ili uslugu putem Europskog ureda za intelektualno vlasništvo ili nacionalnog ureda za intelektualno vlasništvo, ovisno o stupnju zaštite koji se želi postići.²²⁸ Prema stavu Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo da neovisno o tome koristi li djela zaštićena autorskim pravom fizička odnosno pravna osoba ili tehnologija koju koristi umjetna inteligencija, potrebno je poštovati postojeći pravni okvir za autorska prava te također navode da je potrebno da oni koji upravljaju umjetnom inteligencijom od nositelja autorskog prava ishode odobrenje, ako umjetna inteligencija kao izvor odnosno input za stvaranje proizvoda i usluga upotrebljava sadržaje zaštićene autorskim pravom. Ako ne bi postojalo takvo odobrenje, dopušteno se kretati u okvirima iznimaka i ograničenja koje predviđa Zakon o autorskom i srodnim pravima, a bitno je i za istaknuti da postoje djela koja su već u javnoj domeni čija je zaštita autorskim pravom istekla.²²⁹

²²⁵ Ibidem.

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ European Innovation Council and SMEs Executive Agency. loc. cit. (bilj. 219)

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ „Rijetko tko je predvidio ovakav tehnološki napredak, a stručnjak tvrdi: 'Taj koncept sada postaje besmislen'“, <https://net.hr/danas/hrvatska/odlaze-li-autorska-prava-u-povijest-strucnjak-kaze-pojavom-umjetne-inteligencije-koncept-postaje-besmislen-143490f2-2d4e-11ee-a87f-0ee8f36581c7> (8.12.2023.)

Zanimljiv slučaj koji se može istaknuti je slučaj u kojem je Dr. Stephen Taler pokušao ishoditi zaštitu za sliku nazvanu „A Recent entrance to paradise“ koja je bila uradak umjetne inteligencije „Creativity Machine“ u kojem je riječ je o dijelu serijala kojim se simulira iskustvo neposredne blizine smrti, u sklopu kojeg algoritam stvara slike i priču o zagrobnom životu.²³⁰ Prvi put je predao zahtjev za zaštitu umjetničkog djela umjetne inteligencije u studenom 2018. godine kada je naveo kako je slika o kojoj je riječ nastala kao rezultat samostalnog rada računalnog algoritma na stroju.²³¹ USCO (*US Copyright Office*) „...je tada i sredinom veljače ove godine ostao pri svojoj procjeni i ocjeni – ako nema ljudskog rada, nema niti zaštite prava. Thalerovi odvjetnici najavili su žalbu, smatrajući kako postojeći pravni okvir i te kako nudi mogućnost zaštite za radove umjetne inteligencije.“²³² S druge strane su u srpnju 2023. godine su bile podignute tužbe saveznom sudu u San Franciscu protiv „Metaplatforms“ i „OpenAI“ koje su podigli komičarka Sarah Silverman te autori Rihard Kadrey i Christopher Golden u kojoj „...navode da su Meta i OpenAI neovlašteno koristili sadržaj njihove knjige, zaštićen autorskim pravila, za jezičnu poduku robota za chat odnosno, za poduku umjetne inteligencije, a naveli su i dokaz da je, prema anonimno otkrivenim podacima o poslovanju kompanija s umjetnom inteligencijom, otkriveno kako je njihov rad korišten bez dozvole.“²³³ Također 2023. godine američki filmski i TV glumci pokrenuli štrajk protiv studija, tražeći bolje uvjete rada, veće plaće i, između ostalog, bolju zaštitu od prijetnji umjetne inteligencije.²³⁴ Propisima iz područja autorskog prava na razini Europske unije, posljedično i propisima iz područja autorskog prava Republike Hrvatske, još uvijek izrijekom nisu uređena otvorena pitanja povezana s umjetnom inteligencijom.²³⁵

²³⁰ „Umjetna inteligencija je izgubila bitku oko autorskih prava, ne nužno i rat“, <https://dznep.hr/umjetna-inteligencija-izgubila-je-bitku-oko-autorskih-prava-ne-nuzno-i-rat/> (8.12.2023.)

²³¹ Ibidem.

²³² Ibidem.

²³³ „Rijetko tko je predvidio ovakav tehnološki napredak, a stručnjak tvrdi: 'Taj koncept sada postaje besmislen'“, <https://net.hr/danas/hrvatska/odlaze-li-autorska-prava-u-povijest-strucnjak-kaze-pojavom-umjetne-inteligencije-koncept-postaje-besmislen-143490f2-2d4e-11ee-a87f-0ee8f36581c7> (8.12.2023.)

²³⁴ Ibidem.

²³⁵ Ibidem.

Za napomenuti je da je travnja 2021. godine bio predložen u Europskoj komisiji EU Akt o umjetnoj inteligenciji kao prvi sveobuhvatni propis na razini EU o toj temi te je 8. prosinca 2023. postignut okvirni dogovor između Vijeća i Parlamenta.²³⁶ Akt bi trebao uvesti različita pravila za različite vrste umjetne inteligencije ovisno o stupnju rizika koje bi nosili za sigurnost i prava građana. Sustavi koji predstavljaju minimalan rizik (kao što su npr. sustavi za preporuku sadržaja) ne bi imali ograničenja i obveze zato što se ti sustavi smatraju kao slabo ili nimalo rizični za prava i sigurnost građana. S druge strane, visokorizični sustavi (kao npr. medicinski uređaji, sustavi kojima se utvrđuje pravo na pristup obrazovnim ustanovama ili koji se koriste pri zapošljavanju ili određeni sustavi koji se upotrebljavaju u području izvršavanja zakonodavstva) će se morati voditi strožim pravilima u pitanju preciznosti i sigurnosti pa će tako, između ostalog, morati imati npr. ugrađene sustave za umanjeње opasnosti te osigurati visoku kvalitetu podataka na temelju kojih će takvi sustavi biti trenirani. Sustavi umjetne inteligencije koji predstavljaju neprihvatljiv rizik za sigurnost i prava i građana biti će u potpunosti zabranjeni. To bi se odnosilo npr. na sustave koji državama omogućuju "društveno vrednovanje" pojedinaca i biometrijske sustave koji bi mogli prepoznavati emocije i na temelju njih u stvarnom vremenu kategorizirati pojedince.²³⁷ Akt predviđa i pojavu umjetne inteligencije opće namjene. Također se zahtijeva da temeljni modeli kao što su „ChatGPT“ i sustavi umjetne inteligencije opće namjene budu u skladu s obvezama transparentnosti prije nego što se stave na tržište što uključuje izradu tehničke dokumentacije, usklađivanje sa zakonom EU-a o autorskim pravima i širenje detaljnih sažetaka o sadržaju koji bi se koristio za obuku te bi korisnici trebali biti svjesni da je riječ o interakciji sa strojem.²³⁸ Uvjerljivi krivotvoreni sadržaji („deep fake“) i drugi sadržaji stvoreni umjetnom inteligencijom morat će se označiti kao takvi, a korisnike treba obavijestiti kad se

²³⁶ „Commission welcomes political agreement on Artificial Intelligence Act“, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6473 (11.12. 2023.)

²³⁷ Ibidem.

²³⁸ Ibidem.

koriste sustavi za biometrijsku kategorizaciju ili za prepoznavanje emocija. Osim toga, pružatelji usluga morat će osmisliti sustave na način da audiozapisi, videozapisi, tekst i slike generirani uz pomoć umjetne inteligencije budu označeni u strojno čitljivom formatu i da se mogu prepoznati kao umjetno stvoreni ili manipulirani.²³⁹ Poduzećima koja se ne pridržavaju pravila izricat će se novčane kazne koje bi iznosile čak od 35 milijuna EUR ili 7 % globalnog godišnjeg prometa (ovisno o tome koji je iznos veći) za povrede zabranjenih primjena umjetne inteligencije, 15 milijuna EUR ili 3 % za povrede drugih obveza i 7,5 milijuna EUR ili 1,5 % za pružanje netočnih informacija. Za provedbu Akta po državama bit će zadužena lokalna tijela, inače zadužena za nadzor nad tržištem, dok će na razini EU provedbu propisa koordinirati novoosnovani Europski ured za umjetnu inteligenciju.²⁴⁰ Politički dogovor sada moraju i službeno odobriti Europski parlament i Vijeće, te će stupiti na snagu 20 dana nakon objave u Službenom listu Europske Unije. Akt o umjetnoj inteligenciji postao bi primjenjiv dvije godine nakon njegova stupanja na snagu, osim odredbi koje se odnose na zabrane koji će se primjenjivati već nakon šest mjeseci, a pravila o umjetnoj inteligenciji opće namjene primjenjivat će se nakon 12 mjeseci.²⁴¹

Za zaključiti je da svakako ovaj dio prava intelektualnih vlasništva neće ostati bez daljnje pravne regulacije u budućnosti, ali rješenja koja će umjetna inteligencija postaviti možda će se bitno razlikovati od države do države.

6. Percepcija, informiranost i ponašanje građana Europske Unije o intelektualnom vlasništvu

Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo je u razdoblju od 30. siječnja do 15. veljače 2023. proveo studiju o percepciji, informiranosti i ponašanju građana svih 27 članica

²³⁹ Ibidem.

²⁴⁰ Ibidem.

²⁴¹ Ibidem.

Europske Unije o intelektualnom vlasništvu.²⁴² Ciljana skupina su bila svi državljani članica Unije stariji od 15 godina. Ukupno je održano 25 824 intervju, od čega se u 24 članice održalo barem 1.000 intervju, a u Republici Hrvatskoj 1.008.

Prema studiji Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo iz 2023. godine velika većina građana Europske unije u postotku od čak 83% misle da imaju vrlo dobro ili prilično dobro razumijevanje pojma intelektualno vlasništvo.²⁴³ Veliki broj ispitanika, u postotku od 93%, smatra da je važno da izumitelji, izdavači, stvaratelji i umjetnici izvođači mogu zaštititi svoja prava i biti plaćeni za svoj rad.²⁴⁴ Također, 91 % ispitanika smatra da je poštovanje intelektualnog vlasništva važno kako bi se druge spriječilo da neprimjerenom tvrde da su stvaratelji nekog umjetničkog djela ili izumitelji nečega, pri čemu je 81 % ispitanika suglasno kako to doprinosi kvaliteti proizvoda i usluga.²⁴⁵ Unatoč raširenoj svijesti o važnosti zaštite intelektualnog vlasništva, manjina Europljana od tek 8% ispitanika smatra kako su potrošači poput njih glavni korisnici te zaštite. Malo više od 50% ispitanika smatra umjetnike izvođače, poput glazbenika i stvaratelje umjetničkog sadržaja grupama koje imaju najviše koristi od te zaštite.²⁴⁶ Europski građani su općenito vrlo svjesni negativnih učinaka krivotvorenih proizvoda i uglavnom odbacuju opravdanje za kupnju takvih proizvoda, no međutim, mlađe osobe često su otvorenije prema tome, posebno zbog financijskih razloga. Nešto više od 1 na 10 Europljana priznaje kupnju krivotvorenih proizvoda dok mlađi Europljani to čine dvostruko češće.²⁴⁷ Najčešće kao negativne posljedice krivotvorenih proizvoda Europljani navode da se time podupire neetično ponašanje (u postotku od 83%) te zločinačke organizacije (u postotku od 80%). Većina, u postotku od 79%, vjeruje da to ima i štetan gospodarski učinak jer uništava poslovanje i radna mjesta. Oko dvije trećine ispitanika misli

²⁴² Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo. Europski građani i intelektualno vlasništvo: predodžba, svijest i ponašanje, 2023.

²⁴³ Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo. Europski građani i intelektualno vlasništvo: predodžba, svijest i ponašanje – sažetak na hrvatskom jeziku, 2023., str. 4.

²⁴⁴ Ibidem, str. 5.

²⁴⁵ Ibidem.

²⁴⁶ Ibidem.

²⁴⁷ Ibidem, str. 6.

da kupnja krivotvorenih proizvoda uzrokuje prijetnju zdravlju, sigurnosti i okolišu.²⁴⁸ Osobe koje namjerno kupuju krivotvorene proizvode češće od prosječnog Europljana misle da postoje prihvatljivi razlozi za takvo ponašanje. Ispitanici u studiji smatraju da ne postoji samo jedan razlog zbog kojeg se ljudi bave kupnjom krivotvorina. Najčešće, 71% ispitanika, smatra da je prihvatljivo kupiti krivotvorene proizvode kada je cijena originalnog proizvoda previsoka, a 63% ispitanika smatra da je to prihvatljivo kada se radi o luksuznom proizvodu. U slučaju da proizvod nije dostupan ili kada kvaliteta proizvoda nije važna 61% ispitanika misli da je prihvatljivo kupiti krivotvorene proizvode. Budući da to „čine svi“ 54 % ispitanika smatra da je prihvatljivo kupovati krivotvorene proizvode.²⁴⁹ Kao najčešći razlog prestanka kupovine krivotvorenih proizvoda navodi se bolja cjenovna pristupačnost originalnih proizvoda. Osim niže cijene izvornih proizvoda, obično se kao razlog prestanka kupnje krivotvorenih proizvoda spominje i veća ponuda i/ili bolja kvaliteta. Uz ta dva razloga povezanih s ponudom originalnih proizvoda, ispitanici navode rizik od lošeg iskustva s krivotvorinama kao što su loša kvaliteta proizvoda, sigurnosni ili zdravstveni rizik ili rizik od kazne ili novčanih kazni kao razlog koji sprečava ispitanike da kupuju takve proizvode.²⁵⁰

Upotrebi nezakonitih izvora za pristup internetskom sadržaju protivi se većina Europljana, s time da treba naglasiti kako su mlađe osobe otvorenije prema opravdanjima za takvo ponašanje od starijih osoba.²⁵¹ Većina Europljana ne podržava nabavljanje digitalnog sadržaja iz nezakonitih izvora. 80% Europljana bi radije upotrebljavalo zakonite izvore za pristup internetskom sadržaju umjesto da traži nezakonitu alternativu ako je zakonita opcija dostupna po pristupačnoj cijeni te je više od 4 od 10 ispitanika izjavilo da se koristilo zakonitim izvorima.²⁵² Uzimajući u obzir prethodno navedeno, 43 % Europljana platilo je pristup internetskom sadržaju iz zakonitih izvora u posljednjih 12 mjeseci, dok je 14 %

²⁴⁸ Ibidem.

²⁴⁹ Ibidem.

²⁵⁰ Ibidem, str. 7.

²⁵¹ Ibidem, str. 8.

²⁵² Ibidem, str. 9.

ispitanika priznalo da su namjerno upotrebljavali nezakonite izvore za pristup takvom sadržaju. Zanimljivo, među onima koji tvrde da su pristupili sadržaju s nezakonitih izvora, njih 6 od 10 istovremeno je upotrebljavalo i plaćene zakonite izvore u posljednjih 12 mjeseci, što ukazuje na to da samo manjina koristi isključivo nezakonite izvore.²⁵³

7. Sudska praksa

Uzimajući u obzir sve do sada obrađeno tokom rada bilo bi korisno razmotriti odredbe o kaznenopravnoj zaštiti intelektualnog vlasništva kroz postojeću sudsku praksu. U ovom dijelu rada razmotriti će se tri slučaja koji su došli pred hrvatske sudove, jedan iz područja autorskog prava te dva iz područja prava industrijskog vlasništva.

7.1. Presuda Županijskog suda u Osijeku od 30.6.2022.

U prvom slučaju²⁵⁴, županijski sud u Osijeku je postupao po žalbi optuženika koja je bila podnesena protiv presude Općinskog suda u Š. Naime, presudom Općinskog suda je proglašen krivim optuženik L.T. zbog kaznenog djela nedozvoljene uporabe autorskog prava ili umjetnika izvođača iz čl. 285. st. 1. Kaznenog zakona te je bio dužan platiti odštetu Hrvatskom društvu skladatelja, Zaštita autorskih muzičkih prava (HDS ZAMP) iznos od 198.760 kuna. Optuženik L.T. je kao osnivač i odgovorna osoba u tri trgovačka društva organizirao, u razdoblju od 2011. do 2014., glazbene koncerte i izvođenje glazbe putem uređaja za mehaničku reprodukciju autorskih glazbenih djela stranih i hrvatskih autora, u disco klubu iako je znao da nije imao odobrenje autora tih glazbenih djela. Time bi postupao protivno odredbama čl. 18., čl. 21. te čl. 180. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima kojima je propisano da autor ima isključivo pravo stavljanja u promet i priopćavanja autorskog djela javnosti, a da fizička ili pravna osoba koja želi koristiti nečije autorsko djelo dužna podnijeti zahtjev za odobrenje korištenja autorskog djela HDS ZAMP te da je fizička ili pravna osoba nakon dobivenog odobrenje dužna obavještavati HDS ZAMP o svakoj promjeni

²⁵³ Ibidem.

²⁵⁴ Presuda Županijskog suda u Osijeku, Kž-205/2022-6, od 30.6.2022.

u vezi stavljanja u promet i priopćavanja autorskog djela javnosti. Prvostupanjski sud je optuženika proglasio krivim za kazneno djelo nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedba umjetnika izvođača iz čl. 285. st. 1. prema kojem kazneno djelo čini onaj tko „...protivno propisima kojima se uređuju autorsko i srodna prava reproducira, preradi, distribuira, skladišti ili poduzima druge radnje radi distribucije ili priopći javnosti na bilo koji način tuđe autorsko djelo ili dopusti da se to učini i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu...”²⁵⁵ Prvostupanjski sud je optuženika na temelju te zakonske osnove osudio na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci te izrekao uvjetnu osudu s rokom provjeravanja od jedne godine na temelju čl. 56. Kaznenog zakona. Prvostupanjski sud je utvrdio da optuženik neplaćanjem naknade u razdoblju od 2011. do 2014. godine oštetio HDS ZAMP, kao nositelja kolektivne zaštite autorskih glazbenih djela, za iznos od 198.760 kuna. Optuženik se u žalbi žali zbog povrede odredaba kaznenog postupka, povrede odredaba kaznenog zakona te zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Optuženik ne konkretizira žalbenu osnovu povrede odredaba kaznenog postupka. Zatim navodi da djelo koje je počinio nije kazneno djelo već da se radi o građanskopravnom odnosu odnosno imovinskopravnom zaduženju. Optuženik nije osporavao da je u razdoblju od 2007. do 2011. također organizirao glazbene koncerte i izvođenje glazbe putem uređaja za mehaničku reprodukciju, ali da je u tom vremenskom razdoblju imao u ime trgovačkih društava zaključen ugovor sa HDS ZAMP na temelju kojeg je imao odobrenje autora za izvođenje njihovih autorskih djela i da je za to plaćao odgovarajuću novčanu naknadu HDS ZAMP. Međutim, optuženik navodi da zbog poteškoća u poslovanju nije platio naknadu za 2011. godinu te da HDS ZAMP nije sa njegovim trgovačkim društvima imao sklopljen ugovor radi odobrenja javnog izvođenja autorskih djela za razdoblje od 2011. do 2014. godine i da navedena trgovačka društva nisu plaćala naknadu. Također optuženik ukazuje da su navedena trgovačka društva u

²⁵⁵ Kazneni zakon, čl. 285. st. 1. (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)

međuvremenu prestala postojati i da su bila brisana iz registra trgovačkih društava te da time prestaje njegova odgovornost za djela koja je počinio kao odgovorna osoba u tim trgovačkim društvima. Drugostupanjski sud je žalbu odbio kao neosnovanu i potvrdio prvostupanjsku presudu.

7.1.1. Osvrt na presudu

Smatram da su prvostupanjski i drugostupanjski sud ispravno postupili. Prvostupanjski sud je ispravno kvalificirao navedeno djelo kao kazneno djelo nedozvoljene uporabe autorskog djela ili izvedbe umjetnika izvođača (čl. 285. st. 1 Kaznenog zakona) zato što je kao odgovorna osoba u trgovačkim društvima organizirao javno izvođenje i priopćavanje javnosti autorskih glazbenih djela bez odobrenja autora iako je znao da nema potrebno odobrenje i na taj način postupao protivno odredbama Zakona o autorskom i srodnim pravima. Na taj način je uzrokovao štetu neplaćanjem naknade nositelju kolektivne zaštite autorskih glazbenih djela, odnosno HDS ZAMP-u. Drugostupanjski sud je ispravno odbio žalbu kao neosnovanu. Žalbeni razlog povrede odredaba Zakona o kaznenom postupku optuženik nije konkretizirao. Žalbeni razlog da nije počinio kazneno djelo već da se samo radi o imovinskopравnom zaduženju također smatram neosnovanim jer, prema prethodno navedenom, smatram da je prvostupanjski sud ispravno kvalificirao navedeno djelo kao kazneno djelo iz čl. 285. st. 1. Također smatram da optuženik neosnovano navodi da brisanjem iz registra trgovačkih društva prestaje njegova odgovornost za navedeno kazneno djelo s obzirom da se odgovornost pravne osobe temelji na krivnji odgovorne osobe.

7.2. Presuda Županijskog suda u Zagrebu od 2.3.2022.

U drugom slučaju²⁵⁶, Županijski sud u Zagrebu je postupao temeljem prijedloga oštećenika kao tužitelja I.V. o predmetu protiv I. osumnjičenika P.B. radi kaznenog djela povrede žiga iz čl. 288. st. 1. Kaznenog zakona. Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu je odbacilo kaznenu prijavu protiv I. osumnjičenika P.B. i II. osumnjičenog trgovačkog društva

²⁵⁶ Presuda Županijskog suda u Zagrebu, Kir-1037/2021-7, od 2.3.2022.

D. d.o.o. zbog kaznenog djela povrede žiga te je oštećenik kao tužitelj pravovremeno preuzeo kazneni progon. Osumnjičenicima se stavljalo na teret da osumnjičeni P.B. kao direktor i odgovorna osoba u trgovačkom društvu protivno propisima o zaštiti žiga koristio znak „e.“ za koji se tvrdilo da je istovjetan sa zaštićenim verbalnim žigom E. Osumnjičenom se stavlja na teret da je koristio znak e. u odnosu na usluge koje su istovjetne onima za koje je žig E. bio registriran na način da je u razdoblju od 2015. do 2019. godine preko portala za elektroničko oglašavanje vodio kampanju u kojoj se II. osumnjičenik reklamirao korištenjem ključne riječi E. Oštećenik, kao vlasnik obrta za trgovinu antikvitetima E. i nositelj zaštićenog žiga, navodi da su na taj način usmjerivali potencijalne potrošače na web stranicu II. osumnjičenika i da je javnost time bila dovedena u zabludu. Oštećenik navodi kako su time njemu prouzročili znatnu štetu i pribavili sebi nepripadnu materijalnu korist. Dakle, optuženicima se stavlja na teret da su počinili kazneno djelo povrede žiga iz čl. 288. st. 1. Kaznenog zakona temeljem kojeg „tko protivno propisima o zaštiti žiga u trgovačkom prometu rabi znak koji je istovjetan sa zaštićenim žigom u odnosu na proizvode ili usluge koje su istovjetne s onima za koje je žig registriran ili znak koji je istovjetan ili sličan zaštićenom žigu u odnosu na proizvode ili usluge koji su istovjetni ili slični s onima za koje je žig registriran, ističući znak na proizvodima ili njihovim pakiranjima, nudeći ili stavljajući na tržište ili skladišteći u te svrhe proizvod pod tim znakom ili nudeći ili pružajući usluge pod tim znakom ili uvozeći ili izvozeći proizvode obilježene tim znakom ili rabeći znak na poslovnim proizvodima i u reklamiranju, čime javnost može biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda i usluga, i na taj način pribavi znatnu imovinsku korist ili prouzroči znatnu štetu kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“ Osumnjičenik P.B. je negirao da je počinio navedeno kazneno djelo. Ono što je u ovom slučaju naročito bitno je okolnost da po Trgovačkom sudu u Osijeku bilo provedeno vještačenje povodom parničnog postupka tužitelja I.V. protiv tuženika D. d.o.o. radi nedopuštenog oglašavanja. Stalni sudski vještak je utvrdio da u svom oglašavanju

osumnjičenik nije koristio pojmove E. antikvarijat i antikvarijat E., ali da je koristio riječ E. Sudski vještak je utvrdio da se prilikom pretrage prethodno navedenih pojmova ne prikazuje niti oglas niti web stranica oštećenika. Vještak je zaključio kako nisu pronađeni dokazi koji bi ukazivali da se ovdje radi o nepoštenoj poslovnoj praksi s obzirom na to da pretraživač ne ograničava korištenje verbalnih žigova kao ključnih riječi te da je korištenje pojma odnosno imena branda od konkurencija uobičajena praksa. Slijedom toga, Županijski sud nije utvrdio da se radi o kaznenom djelu iz čl. 288.

7.2.1. Osvrt na presudu

Smatram da je u ovom slučaju sud ispravno odlučio. Naime, kako proizlazi iz zaključka vještaka, radi se o uobičajenoj praksi u datim mogućnostima oglašavanja te javnost nije bila dovedena u zabludu o pružatelju usluge jer se prilikom pretrage navedenih pojmova nisu prikazivali ni oglas ni web stranica oštećenika kao tužitelja te osumnjičeni nisu zbog toga pribavili znatnu imovinsku korist ili prouzročili znatnu štetu kako je navedeno u čl. 288. st. 1. Kaznenog zakona.

7.3. Presuda Županijskog suda u Zagrebu od 13.8.2019.

U trećem slučaju²⁵⁷, Županijski sud u Zagrebu je zaključio da je prvostupanjski sud ispravno zaključio da su okrivljenici počinili kazneno djelo povrede žiga iz čl. 288. st. 1. Kaznenog zakona. Okrivljenici su na svojim internetskim stranicama naziva „webshop prodaja“ i „povoljna ponuda“ i Facebooku u razdoblju od 9. rujna 2013. do 20. siječnja 2015. nudili na prodaju robu marke Ray-Ban, Hugo Boss, Adidas, Nike, Lacoste i Converse. Okrivljenici ne spore da su postavili te oglase, ali navode da su naznačili da se radi o replikama te da zbog toga nisu dovodili kupce o zabludu da se radi o originalnoj robi. Prvostupanjski sud ne prihvaća navedenu obranu navodeći da je nesporno da su na proizvodima bili istaknuti žigovi istovjetni žigu prethodno navedenih robnih marki i da su okrivljenici znali da su ti žigovi bili istaknuti bez odobrenja nositelja žiga te da su predmeti

²⁵⁷ Presuda Županijskog suda u Zagrebu, Kž-575/2019, od 13.8.2019.

slični onima za koje je žig bio registriran. Također, iznosi kupaca su bili vršeni na bankovne račune otvorene na ime Z.S. sa kojih su okrivljenici po ovlaštenju, imajući u posjedu bankovne kartice i PIN, podizali novac. S obzirom na prethodno navedeno prvostupanjski sud zaključuje da su time okrivljenici priznali da nisu bili ovlašteni na prodaju prethodno navedenih robnih marki i da su okrivljenici takvim postupanjem dovodili kupce u zabludu da se radi o originalnim proizvodima.

7.3.1. Osvrt na presudu

Smatram da je u ovom slučaju sud ispravno postupio. Okrivljenici su rabili znak koji je bio istovjetan zaštićenom žigu za proizvode koji su istovjetni onima za koje je žig registriran i pritom su znali da nisu imali odobrenje nositelja žiga i da je javnost mogla biti dovedena u zabludu o podrijetlu proizvoda uz dokaz da su podizali gotov novac sa bankovnih računa na koje su kupci vršili uplate. Na taj način su počinili kazneno djelo povrede žiga onako kako je to propisano u čl. 288. st. 1. Kaznenog zakona s obzirom da su pribavili znatnu imovinsku korist.

8. Zaključak

Bitan dio pravnog sustava svake države predstavlja pravo intelektualnog vlasništva. U svakom gospodarstvu se kao važan pokretač razvoja javljaju inovativnost i kreativnost stoga bi pravna zaštita intelektualnih tvorevina nastalih inovativnošću i kreativnošću trebala biti jedan od glavnih ciljeva svakog gospodarstva, odnosno države. No, kulturnim, tehnološkim i ekonomskim napretkom društva nositelji prava intelektualnog vlasništva postaju sve više svakodnevno izloženi povredama. Pravnom zaštitom intelektualnog vlasništva štite se ne samo nositelji prava koji su uložili kreativni rad i financijska sredstva već i s druge strane potrošači. Prava intelektualnog vlasništva poput patenta, žiga, industrijskog dizajna i oznake zemljopisnog podrijetla te izvornosti pružaju nositeljima priliku da povrate novac koji je bio uložen u razvoj proizvoda i usluga te čuvaju ugled njihovih poduzeća. Pravo žiga i oznake zemljopisnog podrijetla utvrđuju podrijetlo stvaralaštva te mogu služiti i kao pokazatelji kvalitete. Krivotvoreni proizvodi ne samo da mogu narušiti stvoreni ugled već i mogu predstavljati ugrozu za zdravlje i sigurnost građana. Autorskim pravom i srodnim pravima se, s druge strane štite književna, znanstvena, umjetnička djela te izvođači. Pojedina svojstva proizvoda je moguće zaštititi kroz jedan ili više oblika intelektualnog vlasništva koji se mogu međusobno nadopunjavati. U slučaju provedbe prava mogu se voditi građanski postupci, carinski postupci, prekršajni te kazneni postupci. Radi efikasne i potpune zaštite povrijeđenih prava ponekad imovinskopravna zaštita nije dovoljna za rješavanje nastale situacije i radi toga se predviđaju posebni oblici kaznenopravne zaštite prava intelektualnog vlasništva. Kaznenopravna zaštita se, za razliku od prekršajnog, ograničava samo na teže povrede prava intelektualnog vlasništva. Smatram da je hrvatsko kazneno zakonodavstvo dobro usklađeno sa europskom pravnom regulativom na području kaznenopravne zaštite intelektualnog vlasništva. No, treba uzeti u obzir da je kaznenopravna zaštita manje korištena od drugih vrsta zaštite u Republici Hrvatskoj. To može proizlaziti iz više razloga. Iz izloženih

statističkih podataka mogao bi se donijeti zaključak o pomanjkanju interesa i aktivnosti u ovom području kako od strane ovlaštenika povrijeđenih prava tako i od strane državnih institucija. Pa, iako bi se prema podacima pokretanja prekršajnih postupaka moglo zaključiti da su povrede intelektualnog vlasništva u porastu to se ne odražava jednako i na kazeno pravo te bi se mogao izvesti zaključak da je tamna brojka kriminaliteta na ovom području visoka. Stoga je potrebno osim uspostave učinkovitog sustava zaštite poboljšati i informiranost ne samo građana već i drugih institucija koji su čimbenici sustava zaštite poput policije, državnog odvjetništva, pa sve do sudaca kako bi povrede intelektualnog vlasništva bile pravovremeno otkrivene i sankcionirane. Uz to potrebno je podizanje razine svijesti i educiranosti građana jer se prema izvješćima Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo takve vrste povrede još ne doživljavaju ozbiljno i građani kao potrošači sebe ne vide kao korisnike takve vrste zaštite. Posebna pažnja ovoj problematici bila je posvećena i u Nacionalnoj strategiji razvoja sustava intelektualnog vlasništva Republike Hrvatske za razdoblje od 2010. do 2012. godine, a u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine se intelektualno vlasništvo spominje u kontekstu znanstveno-istraživačkog razvoja. No, sve češće povrede intelektualnog vlasništva, posebice oblicima krivotvorenja i piratstva, ali i sve veći izazovi koje pred intelektualno vlasništvo stavljaju inovacije 21. stoljeća zahtijevaju konstantne napore u svrhu postizanja cjelovite zaštite prava intelektualnog vlasništva.

9. Literatura

Knjige i članci:

1. Blažević, Boris. Novine u kaznenopravnoj zaštiti autorskog prava i srodnim pravima, Informator, 2012.
2. Cvitanović, Leo; Glavić, Ivan. Uz problematiku sigurnosne mjere zabrane pristupa internetu. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 19, broj 2/2012, str. 891-916
3. Derenčinović, Davor. Prikaz kolokvija AIDP-a o kibernetičkom kriminalu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, br. 1, 2003
4. Dragičević, Dražen. Pravna informatika i pravo informacijskih tehnologija, Zagreb, Narodne novine, 2015.
5. Garačić, Ana. Kazneni zakon u sudskoj praksi, posebni dio II, glave XXII. Do XXXV., Libertin naklada, Rijeka, 2023.
6. Gliha, Igor. Autorsko pravo, Informator, Zagreb, 2000.
7. Josipović, Ivo; Matanovac, Romana. Zaštita prava intelektualnog vlasništva u hrvatskom kaznenom i prekršajnom pravu i prilagodba europskom pravu, u: Matanovac, Romana (ur.) et al. Hrvatsko pravo intelektualnog vlasništva u svijetlu pristupa Europskoj uniji. Zagreb: DZIV & Narodne novine, 2006. str. 171. - 219.
8. Katulić, Tihomir. Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Carnet, Zagreb, 2006.
9. Lučić, Dora. Intelektualno vlasništvo u eri umjetne inteligencije, Ius-info, 2023.
10. Pavlović, Šime. Kompjutorska kaznena djela u Kaznenom zakoniku, Zagreb, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, broj 2/2003, str. 625 – 664.
11. Sokanović, Lucija; Roksandić, Sunčana; Stošić, Ivan. Pravo na zdravlje vs. krivotvorenje medicinskih proizvoda u vrijeme pandemije covid-19, str. 1-17

12. Turković, Ksenija; Novoselec, Petar; Grozdanić, Velinka; Kurtović Mišić, Anita; Derenčinović, Davor; Bojanić, Igor; Munivrana Vajda, Maja; Mrčela, Marin; Nola, Sanja; Roksandić Vidlička, Sunčana; Tripalo, Dražen; Maršavelski, Aleksandar. Komentar Kaznenog zakona. Zagreb: Narodne novine, 2013, str. 354-364.
13. Zlatović, Dragan. Novine u kaznenopravnoj zaštiti intelektualnog vlasništva, Informator, 2012.
14. Zlatović, Dragan. Kaznenopravna zaštita intelektualnog vlasništva i kompjuterskog prava u RH. Beograd: Pravni fakultet Sveučilišta Union, Pravni zapisi, god. VI, br.2., 2015., str. 394-427
15. Zlatović, Dragan. Zaštita prava industrijskog vlasništva od nelojalne konkurencije u sklopu konvencijskog kataloga prava i institucija Vijeća Europe. Pravo i porezi, 2018., str. 54

Pravni izvori:

1. Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, 2004
2. Kazneni zakon (NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 143/12)
3. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23)
4. Konvencija o kibernetičkom kriminalu, 2001.
5. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966.
6. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. NN (13/2021)
7. Opća deklaracija o pravima čovjeka UN, 1948.
8. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
9. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 111/21)

10. Zakon o industrijskom dizajnu (NN 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11, 46/18)
11. Zakon o patentu (NN 16/20)
12. Zakon o žigu (NN 14/19)

Sudska praksa:

1. Presuda Županijskog suda u Osijeku, Kž-205/2022-6, od 30.6.2022.
2. Presuda Županijskog suda u Zagrebu, Kir-1037/2021-7, od 2.3.2022.
3. Presuda Županijskog suda u Zagrebu, Kž-575/2019, od 13.8.2019.

Statistička izvješća:

1. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Statistički podaci o povredama prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, Godišnje izvješće za 2022. godinu. Zagreb, rujan 2023.
2. Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo. Europski građani i intelektualno vlasništvo: predodžba, svijest i ponašanje, 2023.

Internetski izvori:

1. „Commission welcomes political agreement on Artificial Intelligence Act“, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/%20en/ip_23_6473 (11.12. 2023.)
2. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Autorsko djelo <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/autorsko-djelo/> (10.11.2023.)
3. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Autorsko pravo, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/> (11.10.2023.)
4. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. EU propisi, <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/eu-propisi/> (8.12. 2023.)

5. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Industrijski dizajn, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/industrijski-dizajn/prije-podnosenja-prijave/> (11.10.2023.)
6. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Međunarodni ugovori, <https://www.dziv.hr/hr/zakonodavstvo/medjunarodni-ugovori/> (8.12.2023.)
7. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Nacionalna strategija intelektualnog vlasništva, <https://www.dziv.hr/hr/nacionalna-strategija/> (10.11.2023.)
8. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. O intelektualnom vlasništvu, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/> (11.10.2023.)
9. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Oznake zemljopisnog podrijetla i oznake izvornosti, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/oznake/zemljopisnog-podrijetla-i-izvornosti/> (11.10.2023.)
10. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što je patent?, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> (11.10.2023.)
11. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Što se može zaštititi patentom? <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/sto-se-moze-zastititi-patentom/> (11.10.2023.)
12. Državni zavod za intelektualno vlasništvo. Žigovi, <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/zigovi/> (11.10.2023.)
13. European Innovation Council and SMEs Executive Agency. AI and Intellectual Property (Pt. 1): Safeguarding Creations in the Digital Age, https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/news-events/news/ai-and-intellectual-property-pt-1-safeguarding-creations-digital-age-2023-10-10_en (8.12.2023.)

14. „Gospodarski kriminalitet. Uhićen vlasnik Filmovite, zaradio najmanje 600 tisuća kuna na ilegalnim filmovima“, <https://www.nacional.hr/gospodarski-kriminalitet-uhicen-vlasnik-filmovite-zaradio-najmanje-600-tisuca-kuna-na-ilegalnim-filmovima/> (8.12.2023.)
15. HALMED. Krivotvoreni lijekovi, <https://www.halmed.hr/Promet-proizvodnja-i-inspekcija/Krivotvoreni-lijekovi/> (10.11.2023.)
16. Hrvatska diskografska udruga. Antipiratska aktivnost, <https://hdu.hr/antipiratska-aktivnost/> (7.12.2023.)
17. „Kibernetički kriminal svijet stoji gotovo 600 milijardi dolara“, <https://zimo.dnevnik.hr/clanak/kiberneticki-kriminal-svijet-stoji-gotovo-600-milijardi-dolara---507678.html> (7.12.2023.)
18. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Prava intelektualnog vlasništva, <https://www.hok.hr/sites/default/files/page-docs/2019-09/Prava%20intelektualnog%20vlasnistva.pdf> (11.10.2023.)
19. „Potpisan Memorandum o razumijevanju o suzbijanju kibernetičkog kriminala između SAD-a i Hrvatske“, <https://mpu.gov.hr/vijesti/potpisan-memorandum-o-razumijevanju-o-suzbijanju-kibernetickog-kriminala-izmedju-sad-a-i-hrvatske/27055> (7.12.2023.)
20. „Rijetko tko je predvidio ovakav tehnološki napredak, a stručnjak tvrdi: 'Taj koncept sada postaje besmislen'“, <https://net.hr/danas/hrvatska/odlaze-li-autorska-prava-u-povijest-strucnjak-kaze-pojavom-umjetne-inteligencije-koncept-postaje-besmislen-143490f2-2d4e-11ee-a87f-0ee8f36581c7> (8.12.2023.)
21. „Skidate li serije i filmove s interneta? Prijete visoke kazne“, <https://n1info.hr/vijesti/skidate-li-serije-i-filmove-s-interneta-prijete-vam-vrlo-visoke-kazne/> (8.12.2023.)

22. Stop krivotvorinama i piratstvu. Međunarodni okvir provedbe prava intelektualnog vlasništva, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/medunarodni-okvir/> (11.10.2023.)
23. Stop krivotvorinama i piratstvu. Osobito pogođeni industrijski sektori, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/osobito-pogodeni-ind-sektori/> (11.10.2023.)
24. Stop krivotvorinama i piratstvu. Pogođene skupine, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/pogodene-skupine/> (7.12.2023.)
25. Stop krivotvorinama i piratstvu. Provedba prava intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/sustav-provedbe-prava/kaznenopravna-zastita/> (11.10.2023.)
26. Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je krivotvorenje?, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-krivotvorenje/> (10.11.2023.)
27. Stop krivotvorinama i piratstvu. Što je piratstvo?, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/krivotvorenje-i-piratstvo/sto-je-piratstvo/> (11.10.2023.)
28. Stop krivotvorinama i piratstvu. Zakonodavni okvir, <https://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/hr/provedba-prava/zakonodavni-okvir/> (8.12.2023.)
29. „Uhićen vlasnik Filmovite. Na ilegalno objavljenim filmovima zaradio 600.000 kuna“, <https://dnevnik.hr/vijesti/crna-kronika/uhipen-vlasnik-portala-filmovita-tereti-ga-se-za-gospodarski-kriminal---455525.html> (8.12.2023.)
30. „Umjetna inteligencija je izgubila bitku oko autorskih prava, ne nužno i rat“, <https://dznep.hr/umjetna-inteligencija-izgubila-je-bitku-oko-autorskih-prava-ne-nuzno-i-rat/> (8.12.2023.)